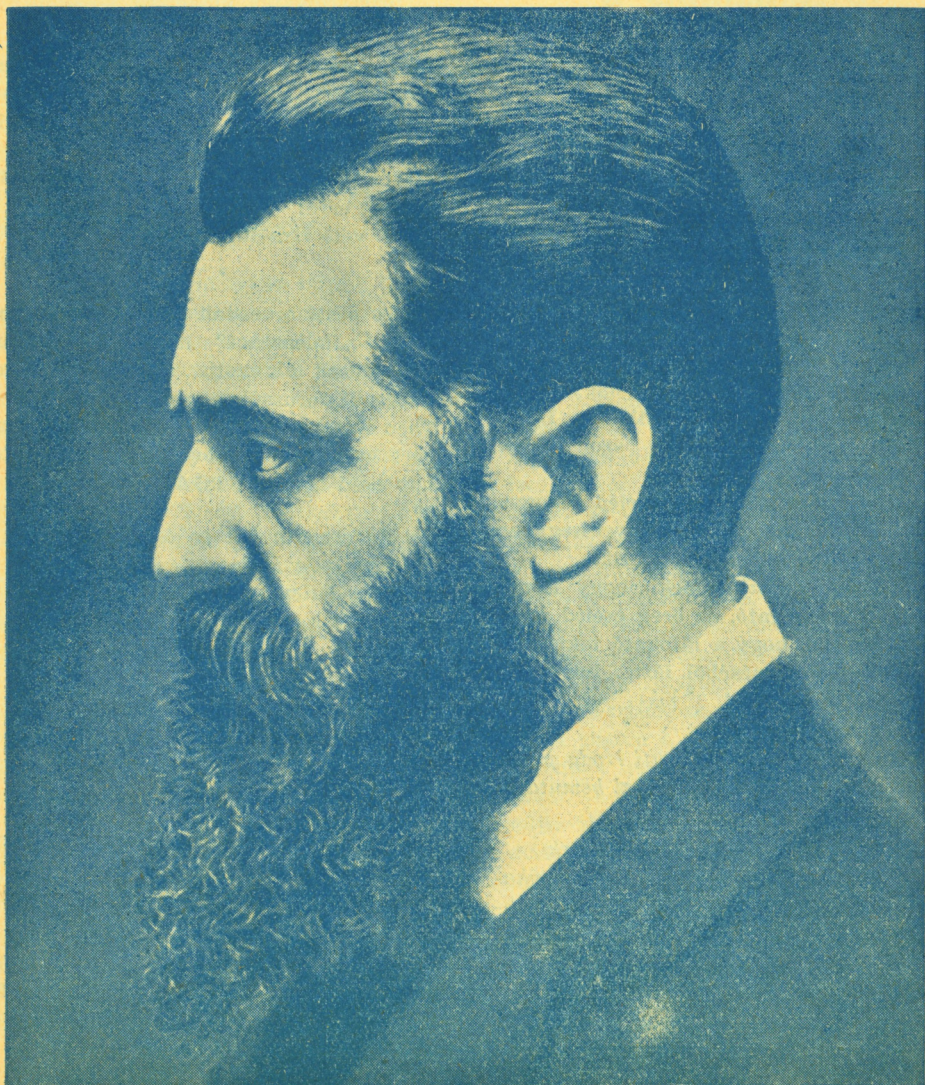

HERZL

Emlékkiadás

a nagy zsidó vezér születésének 75-ik évfordulójára.

Írta és összeállította: MÁRKUS ALADÁR és dr. G. Gerő László

Az „ÚJ ÚT” kiadása 1935, Budapest, VI., Andrássy-út 84.

Országos Rabbikepző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Herzl beszéde Jeruzsálemben

II. Vilmos német császárhoz

Császári és királyi Felség!

Legkegyelmesebb Urunk!

Jisrael fiainak küldöttsége mély tisztelettel lép a német császár elé azon a földön, amely hajdan atyáik földje volt.

Érvényes jogcímünk most nincsen erre a megszentelt talajra.

Számtalan nemzedék jött és tünt el azóta, mióta ez a föld megszünt zsidó lenni.

Ha erre visszagondolunk, álmoképnek rémlik régmúlt napokból. De az álom még él. Él száz meg százezer szívben és csodálatos reménységet nyújtott mindenkor népünk legsanyarubb óráiban.

Van valami örökkévaló ebben a gondolatban, noha az emberek, a viszonyok és az idők változásához képest mindig más és más alakban jelent meg.

Igy teljesen modern a mi korunk cionista mozgalma. Szoros összefüggésben áll napjaink viszonyaival és követelményeivel és a mai élet lehetőségei szerint akarja megoldani a zsidókérdést.

Igen hisszük, hogy most végre sikerül, mikor az emberiség közlekedési eszközei és technikai vívmányai oly magas fokra lendültek. Olyan vállalkozások, amelyek fél évszázaddal ezelőtt még a fantázia birodalmába tartoztak, ma hétköznapi jelenségek. A gőz és villamosság megváltoztatták a világ képét. Mindebből az emberiség javára következtetéseket kell levonnunk.

Ime, atyáink országa amely alkalmas a telepítésre és a megművelésre. Felséged látta az országot. Emberek után sikolt, hogy megműveljék. S testvéreink egy részénél irtózatos a nincstelenség. Ezek az emberek föld után áhítoznak, amelyet művelhessenek. S most ezt a két nyomorúságot — a föld és a nép inségét — tervszerű összeköttetésbe hozva, új jólétté akarjuk teremteni.

Olyan üdvösnek tartjuk ezt az ügyet s olyan érdemesnek a legnemesebb lelkek támogatására, hogy művüinkhöz császári Felséged segítségét kérjük és reméljük.

Természetesen nem merészelnénk ezt, ha csak gondolatban is olyant terveznénk, ami ennek az országnak uralkodójára sérelmes, vagy aggályos lehetne, Császári Felségednek a Szultán Öfelségéhez való barátsága olyan közismert, hogy semmi kétség sem foroghat fenn azok szándéka iránt akik Felségedet arra kérik, hogy ez ügyben közvetíteni kegyeskedjék.

Hisszük és meg vagyunk győződve arról, hogy a cionizmus tervezett kivitele Török-országnak is üdvére lesz.

Az ország új erőforrást és anyagi eszközöket fog nyerni, elpusztult vidékek fognak hamarosan felvirulni és mindez sok-sok ember boldogságának és kulturájának kútforrása lesz.

Palesztina és Szíria számára nagy zsidó Gyarmatosító Társaság létesítését tervezzük és ez bonyolítaná le a nagy feladatot.

Eszménk nem fenyegeti senki jogát vagy jámbor érzelmeit.

Értjük és méltányolni tudjuk, hogy minden vallásnak kegyeletes az a föld, amelyből atyáink hite is kiserjadt.

Az eszmék földje ez, amely nem lehet kizárólagosan egy népé, vagy egy vallásé.

A kulturának mennél magasabb fokára hág az emberiség, annál tisztábbul ismeri fel ezen eszmék közösségét. S így Jeruzsálem valóságos városából és viharvert falaiból régen szimbolikus város lett már, amely szent az egész kulturvilág szemében.

A béke császára nagy pompával vonul az örök Városba! Mi, zsidók ebben a dicső pillanatban köszöntjük Felségedet és szívünk mélyéből kívánjuk, hogy elkövetkezzék az egész emberiség számára a béke és az igazság korszaka!...

Herzl nyomai Jeruzsálemben

Erich Gottgetreu „Das Land der Söhne” című könyvéből

Kattognak a kerekék, berobog egy vonat.

Most is mint mindig ott állt a Szentváros pályaudvarán Mendel Krämer, a kormány detektívje. Feladata, hogy minden idegennek, akit gyanusnak talál, átvizsgálja a máját, veséjét — és útlevelét.

Igy volt az 1898. év egy forró októberi napján is. Hirtelen a rendőrfőnökhöz hívták. Átnyujtanak neki egy elfogató parancsot, szükség esetén való felhasználás céljából dr. Theodor Herzl bécsi lakos ellen...

— Jól vigyázzon erre az emberre, — szólt erélyesen a rendőrfőnök — minden lépését kövesse és ügyeljen rá, amikor a német császárral beszél.

A detektív tisztelgett.

„...Mendel Krämer titkosrendőr és állítólagos cionista, már Jaffa óta kísér — valószínűleg a török kormány utasítására” — írja Herzl a naplójában.

36 évvel később ugyanaz a titkosrendőr fogadja a riportert a jeruzsálemi Mea Shearimban levő házában.

Ma 63 éves, még mindig a rendőrség politikai osztályának szolgálatában áll, — persze most angol szolgálatban.

— Tehát Ön ment Herzl elé Jaffába?

— Igen. Először meglátogatta a rechothi és rishon-lezion kolonistákat. Mindjárt bemutatkoztam neki, megmondtam, hogy meg vagyok bízva a felügyeletével, de tőlem mitse tartson, mert magam is cionista vagyok. Jeruzsálembé érkezve, nagyon rosszul volt. 38 fokos láza volt. Kísérőivel együtt a Kamenetz szállodába vittem. A német császár látogatása miatt a rendőrség az utcán minden idegent igazoltatott, de a kíséretemben levő urakat a szállodáig senkisék zavarta.

A Hotel Kamenetzben Herzl nem érezte jól magát. Kis, piszkos szobák. Másnap társaival együtt a Mamilla utcában lakó Marx úrhoz költözött.

Meglátogattam Marx urat. Vak és beteges. Dr. Wallach ortodox kórházában van a város végén.

A történelmi jelentőségű városzobában vagyunk. Üvegszekrényben gránátzilánkok vannak, a világháboru emlékei, Jeruzsálem lövetései. Bekeretezve lóg a falon a kapituláció fogalmazványa, amely

azon az emlékezetes napon kelt, amikor a törökök elhagyták a várost, Allenby tábornok csapatainak támadásakor.

A Wallach kórházban történt meg a város átadása.

A falon Herzl arcképe, rajta kézírással: „Igen tisztelt Marx úr. Az Ön vendégszerető jeruzsálemi házában eltöltött napokra én és barátaim mindenkor kellemesen fogunk visszaemlékezni.”

Marx úr ezt a kórháznak ajándékozta.

— Előzően is ismerte már, Marx úr, Herzlt?

— Nem... A Jaffai-utcán jártam, hogy lássam a német császár bevonulását. Ekkor megszólított egy ismerősöm, hogy nem látnám-e vendégül Dr. Herzlt és barátait. Elutasítottam: Most a császárt akarom látni, meg aztán a feleségemmel is meg kellene beszélni...”

De aztán a szívére hallgatott és mást határozott.

— Ó, Dr. Herzl nagyszerű ember volt. Igazi nemes lélek, mélységesen művelt ember.

Marx háza áll még a Mamilla utcában. Herzl két szobájában hét év óta lakik egy keresztény arab női szabó. A földszinten szappanüzlet. Emléktábla nincs.

1898. november 2-án fogadta hosszabb audiencián Vilmos császár a cionista küldöttséget, amelynek tagjai Herzl, Wolfsohn, Bodenheimer, Schirer és Seidener voltak.

Herzl beszélt.

A császár, aki szerette a szinpadias je-

ÉVA VILLA

Szováta Fürdő

(ERDÉLY)

Kényelmes penzió, kitűnő ellátás
Mérsékelt árak!

Felviágosítást nyújt:
BERKOVITS IRÉN

junius 1.-ig HATEG (Romania)
junius 1-től ÉVA VILLA SOVATA

leneteket és előzően kifejezetten Jeruzsálemben akarta a zsidó nép képviselőit fogadni, most közömbös választ adott.

Jeruzsálemi barátainak Herzl nem sokat mondott a császári fogadtatásról. Menekülni akart a kíváncsiskodóktól és kirándult Mocába.

— Nagyon szép szőlőm van, meg akartam mutatni Dr. Herzlnek — meséli Broze úr, aki még most is Mocában lakik, a Jeruzsálemtől délre elterülő szép hegyi telepen. — Később küldtem neki egy üveg bort saját terméséből Bécsbe. Megköszönte: „Iszom az Ön és a telep egészségre, ahol a cédrust ültettem”.

A cédrus már nem létezik. — A törökök kivágták a háboru alatt — mondja Broze úr.

November 3-án tért vissza Herzl barátai-val Jaffába.

— Elutazása előtt — meséli Mendel Krämer — neki ajándékoztam az elfogató parancsot.

Herzl nem beszél naplójában erről az ajándékról. Életrajzírói sem tudnak erről.

Értékes Herzl relikviák vannak Jeruzsálemben a Wolfsohn-Archivumban a Nemzeti Könyvtárban, továbbá Schwadron autograf gyűjteményében.

A Keren Kayemeth székházában látható Herzl dolgozószobája, ugyanazok a butorok, ugyanolyan elrendezésben, ahogyan Bécsben voltak. Későbbi ajándékok valóságos múzeumma egészítették ki ezt a szobát.

Herzl íróasztalán a hétköznapiakból vett megindító emberi dokumentumok: Könyvkötő számlák, gázfogyasztási kimutatások, a Neue Freie Presse levélpapírján kedves gyermekírás, valószínűleg Trude lányától: „Kedves apa! Most Oroszország pusztáiban utazol, Pétervár, a cár városa felé utazol...”

A falon családi fényképek, Max Nordaunak, a hűséges fegyvertársnak és a pártfogó Frigyes bádeni nagyherceg képe.

Egy berámázott színlap: 1888. Először: „Öfelsége”. Vigjáték 3 felvonásban, írta Herzl Tivadar.

Ime, milyen ambíciói voltak a cionizmus előtti időben a tárcaírónak!...

A könyvszekrényekben a Judenstaat első kadása, az Altneuland. Meyer konversationslexikona, amelyet Herzl szorgalmasan használt, így végzi a Palesztina címszóról írt fejezetet: „Az egyiptomiaknak Szíriából

való kiűzetése óta Palesztina ismét török uralom alatt sóhajtozok...”

Földgömb. Hányszor kutatta végig pillantása a földgolyót? ... Ki tudja!? ... Talán már Ugandával is beérte volna!... A könyvszekrényben egyebek közt ugandai utirajzok is vannak.

Az első kongresszus szónoki emelvénye. Trópusi sisak palesztinai útjáról.

A Nemzeti Alap első perselyei közül.

És egy fénykép egy angol cionistához írott levélről: „Itt küldöm Önnek a zsidó zászló tervét...”

~~~~~

A HALOTT VEZÉR HAJÓJA.

*Azuros áron reng a büszke gálya,
harsogva oszlik orránál a hab,
s a duzzadó vitorlát bíborosra
festi vöröslő hajnalpirkadat.*

*Száll, száll a gálya, kék-fehér zászlóját
az árbóc csúcsán lengeti a szél,
bordáit vad hullámok ostromolják,
kötélzetében száz vihar zenél.*

*Sűrű-forog a gálya ürge népe,
ha süt a nap, ha hullám háborog;
és fenn a parancsnoki hídon fekszik,
akár egy ősi Isten — egy halott.*

*Ugy fekszik ottan örökifjan, büszkén,
el nem enyésző és el nem muló,
tömjénfüst száll, virág hull, zeng az ének,
amíg a tengert vágja a hajó.*

*Próféta volt, Szikrázó szózatára
mozdult a nyáj, a gyáva szolgahad,
vézna testükben megpezdült az élet,
s az Igéret Földje felé halad.*

*Letörte ölmos rabbilincse terhét,
ácsol magának gályát, gyors-futót,
szerel vitorlát, árbocot és horgonyt,
s a nyílt tengerre hajtja a hajót.*

*De a vezér nem láthatta a partot,
alig indult, meghalt az út alatt,
kihült teste a gályán fekszik, s mégis
felé figyel mind a hajócsapat.*

*Felkel a nap. Erec Jisrael földje
dereng elő az oszló ködön át,
s az érkezők elébe küldi Sáron,
Galil és Juda minden állatát. . .*

Herzl Tivadar :

A névtelen utitárs

Szin: A Wien-prága-berlini gyorsvanat étkezőkocsija.

Személyek: Hercegnő. Szinigazgató. Egy úr. Pincér.

HERCEGNŐ, harminc éves, csinos, arcvonásai finomak, szája körül mély ráncok mutatják, hogy sokat szokott nevetni. Ruhája rendkívül egyszerű, rejtett, csodálatos eleganciáját csak hozzáértő veheti észre.

SZINIGAZGATÓ, negyven éves; vörös bajuszának merész kunkorodása a bajúszkötő szorgalmas használatra vall; gomblyukában valami magas ázsiai, vagy afrikai rendjelnek fantasztikus szalagja. A párisi „Figaro”-t olvassa. Az igazgató fején fekete selyem utisapka. Szemén monokli.

EGY ÚR, a harminc évek vége felé jár. Foglalkozás nélküli világjáró; fekete bajusz, horgas orr, sötét szem, halántékán szürkül a haj; viselkedése csendes és kifogástalan; látszólag egy sárgafedélű könyv olvasásába van elmerülve.

PINCÉR, alamuszi.

*

A SZINIGAZGATÓ *(magára akarja vonni a hercegnő figyelmét.)* Pincér... kaphatok valami jófajta pezsgőt? *(hangsúlyozva.)* Elsőrangú, finom francia pezsgőt! . . .

PINCÉR: Kérem alássan, mi csak elsőrangú pezsgőt tartunk.

SZINIGAZGATÓ *(tréfásan)*: Igen, az üvegek elsőrangúak, azt hiszem, kedves barátom! No mindegy, hozza csak! *(A hercegnő felé tekint és várja a hatást.)*

HERCEGNŐ *(rejtett mosollyal néz ki az ablakon.)*

SZINIGAZGATÓ *(alkalmasnak látja a pillanatot, hogy közeledjék)*: Aimez-vous aussi la fine champagne, madame?

HERCEGNŐ *(tagadóan rázza fejét és nagyon komoly arccal néz ki az ablakon.)*

AZ ÚR: *(ajkába harap és hogy leplezze kacagását, kicsit elfordul és úgy tesz, mintha a könyv különösebben érdekelné.)*

SZINIGAZGATÓ *(szemébe csípteti a monoklit és szemléli a cognacos-üveget)*: Hmja, az üveg minden esetre valódi! . . . *(megkóstolja)* De a tartalma! . . . C'est incredible! . . .

HERCEGNŐ *(kissé elneveti magát.)*

SZINIGAZGATÓ *(ezt biztatásnak véli)*: On est très mauvesement — *(elgondolkozik)* soigné dans les wagons-lits. Vaus ne trouvez pas, madame?

HERCEGNŐ *(kurtán, halkán)*: Non, monsieur.

AZ ÚR *(mintha valami nagyon furcsát olvasott volna, hangosan felkacag, majd mikor a hercegnő először méri végig futó pillantással — tetetett komolysággal folytatja az olvasást.)*

SZINIGAZGATÓ *(gyanakodva nézi).*

HERCEGNŐ *(komolyabban nézi a tájat, szája sarka azonban meg-megvonaglik).*

SZINIGAZGATÓ: Madame est française?... Je voudrais jurer dessus.

HERCEGNŐ: Non, monsieur.

SZINIGAZGATÓ *(most már igazán le akarja főzni azt az urat a másik sarokban)*: Pourtant vous parlez très bien français — je m'en connais dedans.

HERCEGNŐ *(nem felel).*

AZ ÚR (*a könyvbé nevet*).

A SZINIGAZGATÓ (*elpirul. Kis ideig gondolkodik, majd hirtelen elhatározással*): Garçon!... (*nagy zajjal csörömpöl a poharán.*) Fízetek!

PINCÉR: Kéremalássan. Koronában, vagy márkában méltóztatik?

SZINIGAZGATÓ (*főlényesen*): Mindegy — el vagyok látva mind a kettővel.

PINCÉR: Összesen tizennyolc korona hatvan, kéremalásan.

SZINIGAZGATÓ (*átnyújt egy húszkoronást*): Nem kell visszaadni. A többi a magáé!... Ja, mondja csak, honnan ismerem én magát?

PINCÉR: Kéremalásan, innen.

SZINIGAZGATÓ: Igen, igen — mult hónapban is maga szolgált ki — amikor én (*tetszelegve néz körül*) együtt utaztam a frankeni herceggel!

HERCEGNŐ (*pillanatra szemügyre veszi az igazgatót*).

SZINIGAZGATÓ (*magában*): Aha!... (*hangosan a pincérhez*): Igen, egyedül voltunk, a herceg, meg én.

PINCÉR: Aztán a herceg nagyon dühös volt.

SZINIGAZGATÓ (*gyanútlanul hintázik a széken*): Ó? Arról nem is tudok.

PINCÉR: Bizony. A szárnysegéd úr mondta nekem, amikor kifizette a számlát. A herceg a közös ebéd ideje után jött be, hogy egyedül lehessen — erre Ön megszólította és mellé ült.

HERCEGNŐ ÉS AZ ÚR (*elfojtják a kacagást*).

SZINIGAZGATÓ (*bósszúsan*): Valami tévedés lesz a dologban...

PINCÉR: Szó sincs róla, kéremalássan. Sőt őfensége a herceg meg is kérdezte tőlem...

SZINIGAZGATÓ: Mit?

PINCÉR: Nem tudom, hogy szabad-e megmondanom?...

SZINIGAZGATÓ: Hogyne, hogyne!... Csak bátran!

PINCÉR: A herceg Ön után érdeklődött.

SZINIGAZGATÓ: Ez igazán természetes!... Nohát bökje már ki, mit kérdezett ő királyi fensége?

PINCÉR (*vontatottan*): Hát azt kérdezte kérem alásan: Nem tudja véletlenül, ki volt az a tolakodó fráter?...

SZINIGAZGATÓ (*felpattan ülőhelyéről*): Maga hülye!

PINCÉR: Kéremalássan, kéremalássan!

SZINIGAZGATÓ (*dühösen kimegy az étkezőkocsiból, hátra sem néz*).

PINCÉR (*mérgesen néz a távozó után, leszedi az asztalt és kiviszi az edényeket a konyhába*).

HERCEGNŐ (*kacag, hogy a könnyei folynak*).

AZ ÚR (*hangosan kacag*): Fenséges eset!...

HERCEGNŐ (*csendesebben nevet*).

AZ ÚR: Az egész ismerkedési manőver alatt jól szórakoztam, mert Önt ismerem, Madame, és őt is...

HERCEGNŐ (*csodálkozva néz, kissé elhallgat, meggondolja, hogy szóbaálljon-e a jómegjelenésű idegennel; óvatos kíváncsisággal megkérdi*): Kicsoda ez az — úr?

AZ ÚR: Berliini szinigazgató. Mulatságos ember. Egyébként nem hiszem, hogy olyan buta volna, amilyennek viselkedéséből látszik. Egyébként ilyen baleset okosabb emberrel is megtörténhetik.

HERCEGNŐ: Baleset?!...

AZ ÚR: Ha egy hölgynek tetszeni akarunk és a végén kinevet — bizony az baleset!

HERCEGNŐ (*elutasítóan mosolyog és ismét kinéz az ablakon*).

AZ ÚR: Élveztem, mikor láttam, hogy erőnek erejével meg akar Önnel ismerkedni.

HERCEGNŐ *(nevet)*.

AZ ÚR: Figyeltem az első pillanattól kezdve, hogyan ült oda a sarokba és rendelt olyan menút, hogy azzal felkeltse az Ön érdeklődését. Persze sejtelve sincs róla, hogy kicsoda Ön, Madame. Különben nem akarta volna gombás libamájjal elkápráztatni...

HERCEGNŐ: Kíváncsi vagyok, mit rendelt, amikor a frankeni herceggel utazott.

AZ ÚR: Bizonyára akkor is valami feltűnő különlegességet... Egyébként ez az ember tipikus jelenség. Ilyen díszpéldányokkal találkoztam már a világ minden sarkában. Ha a vasuton, vagy a hajón megpillantanak egy hölgyet, rögtön valami utikalandot terveznek. Pedig igazi kalandok a mai világban nincsenek!

HERCEGNŐ: Valóban nincsenek?

AZ ÚR: Higgye el: nincsenek!... Pedig sokat kószálok a világban. Legalább is én soha útközben meg nem ismerkedtem még senkivel.

HERCEGNŐ: Nem?...

AZ ÚR: Soha nem próbálkoztam.

HERCEGNŐ: Csodálatos!...

AZ ÚR: Az év felét úton töltöm. Más szórakozásom nincs. Ha néha-néha pár hónapig heverezsem, az csak azért történik, hogy utazási kedvem a dühöngésig fokozódjék. Ismerem az összes nagyvárosokat, minden országot és mindenütt idegen vagyok. Ha a Ringstrasse untat, akkor a Rue de la Paix, vagy a Regent Street-en sétálok, senkivel sem ismerkedem. Ha Granada már nem szórakoztat, átmegyek a Nevszkij-Proszpektre, vagy a ghizerehi parkba, vagy Hollandiába... Mindenhol ismerem az embereket, szokásaikat, sajátságait, engem pedig sehol sem ismernek. Ez olyan kellemes!...

HERCEGNŐ: Azt elhiszem... De honnan ismer Ön engem?

AZ ÚR: A lóversenyről. Azt hiszem, először Goodwoodban láttam. A devonshirei hercegnő társaságában volt.

HERCEGNŐ: Lehetséges... Ismeri a hercegnőt?

AZ ÚR: Személyesen nem. Csak látásból. Ismétlem, hogy nekem sehol sincsenek kapcsolataim.

HERCEGNŐ: Ön egészen érdekes ember!...

AZ ÚR: Ön persze tudni szeretné, hogy ki vagyok?!... Je voudrais jurer dessus, amint az előbb a paprikajancsi mondta... Engedje meg, hogy továbbra is inkognitóban maradhassak. Nem árulom el a nevemet. Ezért ne méltóztassék neveletlennek tartani!...

HERCEGNŐ *(felhúzza a szemöldökét, kelletlenül)*: Ez nagyon furcsa!...

AZ ÚR: Hiszen Ön annyi követségi titkárt ismer, katonai előkelőségeket, gárdatiszteket és a szalonok más szereplőit. Mindnek van neve, fényes neve, ősi nemesi neve. Méltóztassék elhinni, az Ön életében kis pikantéria lesz az, hogy megismerkedett egy névtelennel is. Habár én is szerencsés vagyok, hogy nagyon-nagyon régi, ősi nevet hordhatok...

HERCEGNŐ *(szinte kedvesen)*: Ó! Azt gondoltam. Az ember mindjárt látja ezt egész megjelenéséből... De igaza van: Nagyon érdekes ötlet, hogy ilyen névtelenül beszélget velem. Ilyesmi tényleg még soha életemben nem fordult elő.

AZ ÚR: Ezért Ön engem nem fog elfelejteni, még akkor sem, ha soha többé nem találkozunk.

HERCEGNŐ: Képzeldés!...

AZ ÚR: Lehetséges! ... Mindazonban azt sem tudom, hova legyek a csodálkozástól, hogy mi a társadalmi formák mellőzésével megismerkedtünk, sőt beszélgettünk.

HERCEGNŐ: Én is.

AZ ÚR: Az előbb, mikor a paprikajancsi molesztálta, azt gondoltam magamban: hogyan lehet ember ilyen buta és izléstelen, hogy megszólítson olyan hölgyet, mint Ön! És egyszerre csak én is olyan ostoba voltam és ...

HERCEGNŐ: Izléstelen?

AZ ÚR: Ugyebár? ... Illetlenség! ... De a mesében ez is megtörténhetik, a bűbajos mesében. A hercegnők ott sem tudják, ki az a titokzatos idegen. És éppen ez a legkedvesebb a mesékben.

HERCEGNŐ: Gondolja?

AZ ÚR: Így szabadabban megy a társalgás. A társaságban az ember mindig elfoglalt társadalmi állásának magaslatáról szól. De ilyen esetben más szavak tódulnak az ember ajkára, váratlan, sohasem használt szavak, melyekért tulajdonképpen nem is vagyunk felelősek.

HERCEGNŐ: Ez igaz.

AZ ÚR: Ha jól meggondolom a dolgot, tizenöt év óta kóborolok a világban azért, hogy találkozzam Önnel, Madame.

HERCEGNŐ (*nevet*): Velem?! ... Goodwoodban kényelmesebb lett volna.

AZ ÚR: Nem. Nem épen Önnel. Természetesen sohasem bátorkodtam gondolni Önre, habár álmodni az utolsó szolgának is szabad még a királynőről is ... Sohasem óhajtottam érintkezésbe kerülni olyan emberekkel, akikkel útközben találkozom.

HERCEGNŐ: Igaza van. Lehetetlen emberek járnak a vasuton és alig lehet őket kikerülni: Kereskedők, csőcselék, zsidók ...

AZ ÚR: Nno, igen ...

HERCEGNŐ: Mindenféle összeviszsa. Hiszen látja, még a frankeni hercegnek is túrnie kellett ennek a tolakodó embernek a társaságát.

AZ ÚR: Hát ez bizony alig kerülhető el. A vasutnak közönséges embereket is fel kell venni. Sőt azt hiszem a vasut épen ezekből él. De mi, akik a rendkívüli dolgokat szeretjük, a mi számunkra ez kiábrándítóan hat ...

HERCEGNŐ: A lelkemből beszél! ...

AZ ÚR: Pedig épen az utazásnak oly szépnek kellene lennie. Kint elröppennek a tájak. Milyen jó, hogy tovaszáguldhatunk. Olyan nagyszerű érzés. Gondolatok, összefüggéstelen, szárnyaló és vidám gondolatok töltik el a lelket s úgy elsuhanak, mint az a madárcsapat ott a halvány égbolton. S ekkor csak egy asszony hiányzik, akinek mindezt el lehetne mondani. De nagyon büszke, nagyon finom és nagyon megközelíthetetlen asszony legyen, s tudja érezni a dallamot, melyet szívében megzendítünk.

HERCEGNŐ: Kicsoda Ön?! ...

AZ ÚR: Álmodozó, ki tovaszáll ...

HERCEGNŐ: Másképpen beszél, mint a szalonok tarka társasága. Szeretném tudni, hogy ki Ön! ...

AZ ÚR: Talán a hegyi manó ...

HERCEGNŐ (*türelmetlenül toppant a lábával*): A manó vigye el Önt! ... Hagyjuk a titokzatosságot ... Mondja meg végre, hogy kicsoda Ön! ...

AZ ÚR: Ne kényszerítsen arra, hercegnő! Szeretnék még a következő állomásig beszélgetni Önnel. Aztán kiszállok és el fogok tűnni ... Jobb ez így Önnek, ha sejtelve van arról, hogy mire tanítanak a mesék. Akkor még kis ideig gondolni fog rejtélyes utitársára, nekem pedig ez

lesz életem legszebb uti élménye. Tréfával kezdődött és úgy végződött, mint az álom. Ön megmarad az én álomhercegnőmnak, nem pedig egy valóságos hölgy a góthai almanachból. Én pedig egy ismeretlen fuvalat, amely végigsuhant a hárfa húrjain.

HERCEGNŐ: Most már ragaszkodom ahhoz, mondja meg, hogy ki Ön?! ...

AZ ÚR: Neheztelni fog rám, ha megmondom! ...

HERCEGNŐ: Máris nehezteltek Önre és csak akkor fogok megbocsájtani, ha kívánságomat teljesíti ... Gyorsan, gyorsan! ... Ki vele! ... Kicsoda Ön! ...

AZ ÚR *(elszántan)*: Nos tehát fenség: a nevem Kohn! ...

HERCEGNŐ *(megütődve)*: Úgy? ... Ez itt ... *(kinéz az ablakon)*. Hol is vagyunk? ... *(megnyomja a csengőt)*.

PINCÉR *(megjelenik)*: Parancs?

HERCEGNŐ: A komornám majd kifizeti a számlát. *(Felkel, könnyű fejhajtással elhagyja az étkezőkocsit.)*

AZ ÚR *(magában)*: Tudtam, hogy ez lesz a vége ...

Herzl Tivadar:

A radikális gyógyszer

Mintha fábol volnának faragva, úgy állt a két tarkaruhás néger a híres orvos előszobájában. Márki-megjelenésű, feltűnően korrekt lakáj segítette le a felsőkabátot a fiatalemberről, aki éppen most érkezett. A lakáj csakugyan márki volt, hajdani párisi arszlán, kinek a Cercle Imperialból való eredményes kigolyózás után volt annyi lelkiereje, hogy nem lőtte magát főbe, hanem az élő kutyáról szóló alapelvből kiindulva kivándorolt New Yorkba és beállt lakájnak. A márki a fiatalember kabátját és kalapját átnyújtotta az egyik négernek, mire a másik — mint egy jól működő automata — felemelte a karját és átnyújtott egy sorszámot.

A látogató megvető mozdulattal utasította vissza és röviden csak ennyit mondott:

„Én nem várok.”

A márki sajnálkozva vont vállat:

„Sir, még magának az Egyesült Államok elnökének is csak a 48-as számot adhatnám.”

A jövevény szó nélkül a zsebébe nyult és egy marék dollárt nyújtott át.

„Vagy úgy!” — lehelte a márki és alázatosan összegörnyedt, ahogyan azt valaha a saját lakájától látta.

A következő pillanatban a türelmetlen vendég a híres doktor Boaster könyvtártermében állt. A Szentek Szentélyébe, a rendelőszobába természetesen semmiesetre sem lehet mindjárt bejutni. Paciens, akit nem várakoztatnak, nem lehet elég bizalommal az orvoshoz. A mindentudó Boaster ne tudná ezt? Persze a lakáj által komolynak tartott klienst nem vezetik a várószobába, ahol Meissonier öles nagyságú képei függenek. A dísztelen, mélységesen komoly könyvtárszoba azt az érzést keltette, hogy itt éjszakaiakat virrasztanak át kutatásokban elmerülve. Ez volt hivatva felkelteni a várakozó paciensben a magasabb honoráriumhoz nélkülözhetetlen borzongást. Mindenütt soha nem olvasott, testes latin könyvek. Könyvek, könyvek, sötét kötésű könyvek, melyeket csak itt-ott enyhített egy-egy emberi, vagy állatsontváz barátságosabb színfoltja. Itt-ott élesre csiszolt acélműszerek villantak meg, mert Boaster előtt a sarlatánságnak

egyetlen árnyalata sem volt ismeretlen. És mégis nagy orvos volt. Ismerte az embereket.

Az új látogató vajmi keveset törődött az egész furfangos berendezéssel. Közömbösen járkált fel alá. Végre kinyílt a rendelőszoba tapétaajtaja. „Tessék!” mondta doktor Boaster.

Egymással szemben ültek. Boaster háttal az ablakhoz, míg a beteg egészséges, piros, sűrű szakállal övezett arca meg volt világítva. A látogató így kezdte:

„Doktor, ha meggyógyít tízezer dollár honoráriumot fizetek.”

Boaster könnyed mozdulatot tett, mintha szabadkozna. Ez a végtelenül előkelő mozdulat épen úgy jelentette azt: „Én minden szenvedőn segítek, akár gazdag, akár jómódú”, mint azt is: „Kaptam én már nagyobb honoráriumokat is”. Aztán hátradólt és félighunyt szemmel megkérdezte:

„Mi baja van?”

„Semmi!”

„Ohó!” Boaster éles pillantást vetett az idegenre. Bolond, vagy csak tréfál? Nem. A paciens nyugodtan állta a pillantást. Ekkor jóindulatúan jegyezte meg az ünnepelt gyógyművész:

„Fejezze ki magát világosabban. De röviden!”

„Egész röviden doktor! Elmondom az életem történetét.”

„Mi jut eszébe? . . . Negyvenheten várnak a szalónban.”

„Engedélyezzen öt percet — tehát minden perc kétezer dollár. Azt hiszem az idő még sohasem volt ennyire pénz.”

Az orvos elővette óráját:

„Beszéljen!”

„Születésemkor kereste meg apám az első milliót. Nadrágtartóval kereste.”

„Nadrág . . . ?”

„Igen. Új találmány. Tudja Ön, hogy mi a Windall Braces?”

„Én is azt hordom.”

„Én John Habakuk Windall vagyok — a feltaláló fia.”

Az orvos zsebetette az óráját.

„Ezzel a millióval, folytatta az ifjabb Windall, apám elment Chicagóba és elkezdett disznókat hizlalni, egész az eszméletlenségig. Emellett apám 30 millió dollárral gyarapodott. Mikor elérte ezt a súlyt, meghalt. Én voltam az egyetlen örököse.”

„Nagyon helyes! . . . De ha nem zavarja, térjünk át az Ön bárára, mister Windall.”

„Éppen erről van szó. Harminc éves vagyok, szabad, gazdag, makkegészséges — legalább is testileg. Mégis rettenetesen terhemre van az élet. Nehezen vonszolódom egyik napról a másikra. Mindent gyűlölök, utálok. Ha tud rá valami orvosságot, mondja meg. Ha nem tud, úgy kérem a legfájdalommentesebb halálnemet, ami csak létezik. Mindkét esetben megkapja a tízezeret.”

„Igen, kedves Windall, de mindenekelőtt szeretném hallani, hogy mi-mindennel próbálkozott eddig. Mert felteszem, hogy már kísérletezett egy és mással, mielőtt hozzám jött.”

„Valóban. Már mindent megpróbáltam. Utazások, veszedelmek, vadászatok, játékok, ital, nők.”

„Miféle nők?”

„Minden fajta, minden színben, minden nagyságban, minden nemzetiségben.”

„Azt mondta, hogy most szabad. Mindig szabad volt?”

„Egy ízben volt már menyasszonyom. Pompás teremtés: Miss Lillian Slead, a lópokróc-Sleadnek a lánya. Önmagamért szeretett, mert hiszen

hat-nyolc millióval többje van, mint nekem. Egy fiatal Vanderbiltet vizs-
sautasított. De engem imádott. Én hagytam el.”

„Miért?”

„Egy nyári este — a parkjukban, a kastély előtt, a kötérraszon ül-
tünk . . . A fülemüle csattogott, a levegő illatozott — világított a hold —
ekkor hirtelen rájöttem, hogy rettenetesen unom Miss Lillian Sleedet, sze-
relmével és gazdagságával együtt. Felálltam és közöltem vele, hogy Ir-
kutzkba kell utaznom. Elég volt neki, megértett. Kedves fájdalommal nyuj-
totta fehér kezét és én elmentem Irkutzkba.

Visszatértem. Nem ment férjhez, noha tudta, hogy énám hiába vár.
Ő nekem túlszép, túljó, túlgazdag — egyszóval: túl tökéletes. És a tökéle-
tesség kibírhatatlan.”

„Ezt jól kitalálta mister Windall . . . De vannak tökéletlen nők is.”

„Tudom. Azokra meg épenséggel nem vagyok kíváncsi.”

„Nehéz eset mister Windall! . . . Felteszem, hogy már kísérletezett
a testi kimerülés különböző módjaival.”

„Ugy van.”

„Képzelem. Ez a régi iskola a spleen gyógyításánál.”

„Mindez nem segített rajtam, doktor! Hónapokig őriztem a saját disz-
naimat. Hosszabb ideig dolgoztam egy angol bányában.

Elkezdtém köhögni, de amellett unatkoztam. Ami a férfiakra öröm,
engem untat.”

„No és aztán?”

„A teljesség kedvéért még megjegyzem, hogy még az elszegényedéssel
is megpróbálkoztam.

Mikor Irkutzkban voltam, sikkasztások, csődök, csalások következ-
tében egész vagyonom elúszott. Ez sem segített. Tovább unatkoztam. Mi-
kor hónapok mulva hazatértem, megtudtam, hogy hazugság volt az egész.
Gazdagabb voltam, mint valaha.”

És kitől származott ez a naív ötlet?”

„Miss Lillian Sleedtől. Azt hitte, hogy ezzel meggyógyít. Fájdalmat
akart okozni.”

„Női észjárás.”

„Most tehát Önhöz fordulok, doktor! Ha maga sem tud semmit, akkor
találjuk ki, hogy egy úriember hogyan távozik a balfenéken.”

„Lassan, mister Windall! Tudok valamit.”

„Tud rajtam segíteni?”

„Tudok.”

„Ha ez igaz, akkor a honoráriumon felül nagyszerű ajándékot is fog
kapni.”

„Jöjjön holnap délben a szanatoriumomba, Third Avenue 12. Hozzon
magával két tanúval előttemezett okiratot, melyben ünnepélyesen kije-
lenti, hogy mindazt, amit én Önnel holnap csinálok, saját kívánságára és
beleegyezésével történik.”

Windall barátságosan mosolygott.

„Látom már, hogy menthetetlennek tart.”

„Meg akarom gyógyítani,” mondta Boaster nyugodtan, „de nem fog-
ártani, ha mindenesetre megcsinálja a végrendeletét. Felteszem, hogy nem
ijed meg.”

„Feltevése helyes.”

„Tehát holnap!”

„Holnap.”

Boaster felállt: „Hm, igen — és még egyet Windall. Mindjárt magá-
val hozhatja a tízezerről kiállított csekket.”

„Helyes . . .” A tapétaajtóban John H. Windall tétovázva megállt:

„Hm, igen — de ha a kura nem sikerül, akkor is megilleti a tízezer?”

„Akkor is, uram!”

„És ki kezeskedik érte, hogy nem lesz értéktelen kísérlet?”

Boaster kiegyenesedett, hűvösen és fölényesen csak ennyit mondott:

„A nevem! . . .” Lekicsinyló arckifejezéssel fordult el, kinyitotta a várószoba ajtaját és kiszólt:

„Kettes!”

Windall lesujtva suttopta:

„Holnap eljövök.” Ezzel eltűnt . . .

Másnap délben John Habakuk Windall pontosan megjelent a szanatóriumban. Rögtön a műtőbe vezették. Boaster két segédorvos és két ápolónő társaságában várta.

„Minden rendben van, Windall?”

„Minden rendben, doktor! Itt a két tanúval előttemezett okmány és itt a csekk.”

„Helyes . . . Mister John H. Windall — Mister Ham és mister Egg, az asszisztenseim. Jelentse ki ezen úriemberek előtt, hogy saját elhatározásából és saját szabad akaratából veti magát alá kezelésemnek. Jelentse ki, hogy nagykorú amerikai és hogy józan ésszel előre helybenhagyja, amit Önnel cselekedni fogok.”

„Kijelentem!” mondta Windall határozott hangon.

„Helyes! Vetközzék le!”

A következő percben John Habakuk levetette ifjú erőtől duzzadó testéről a ruhát.

„Feküdjék az asztalra!” rendelkezett Boaster.

Megtörtént.

„A szivacsot!” parancsolta a doktor. John H. Windall néhány pillanat alatt étheres álomba merült.

Most a nagy orvos odaszólt segédeknek:

„Vegyétek le a jobb lábát!”

Ham bólintott.

Egg egyszerűen megkérdezte:

„Hol, mester?”

„A térdénél, fiam! . . . Nekem most beteghez kell mennem. Rátok bízom. Tiszta munkát, fiúk! A csonkot spirituszba kell tenni. Jónapot!”

„Jónapot!”

. . . Midőn John magához tért, éles, hasogató fájdalmat érzett a jobb térdében. Elkezdett nyögni. De a vad fájdalom nem szűnt meg. A lábaira pillantott. Hah! csak egyet látott. Egy pillanat alatt mindent megértett.

A rossz anyagi viszonyok közt élő mister Ham, szerencséjére, éppen ebben a pillanatban hajolt a szenvedő fölé, megállapítani, hogy felébredt-e már.

Az eset után egy órával ezt a szelíd kérdést intézte:

„Ti minden hájjal megkent gazemberek, hová tettétek a lábomat?”

Az ápoló udvariassan válaszolta:

„Legyen nyugodt, uram, nálunk senki sem vész el. Itt van a becses lába. És egy hatalmas spirituszos üvegre mutatott.

És hol volt Boaster?

Az első napokban, míg John Habakuk tajtékozott, tombolt és meg kellett kötnöni — a nagy orvos egyáltalában nem mutatkozott. Mikor közték vele, hogy a beteg már nyugodtabb, meglátogatta.

John Habakuk ezekkel a vadászfantáziára valló szavakkal fogadta:

„Te sakál, te csipás döggeselyű!”

„Mihelyt újra megtalálta a jó társasághoz illő hangnemet, fiatal ba-

rátom, értesítsen róla. Akkor majd tovább csevegünk. És a tudomány embere fejedelmi göggel vonult vissza.

Teljes három hétig tartott míg J. H. Windall újra megtalálta a jó társaságba illő hangnemet. Mert nagy ellenállóképességgel megáldott erős természete volt. De az unalom megpuhította. Nem az a régi unalom, mely azelőtt gyötörte. Élvezetvágy, életkedv volt ez — mintha egy fegyenc vágyakoznék a szabad ég és nagy séták után. Ujságokat hozatott és növekvő szenvedéllyel olvasta a sporthíreket, a férfias futballtól egész az ártatlan lawn teniszig. Lázas izgalomba hozták a Korcsolyázó Egyletek közleményei és a táncmulatságokról szóló hirdetések. Mindenhol ott szeretett volna lenni, ahol két egészséges lábra van szükség. Ez a lelkiállapota végül egy elégikus hangú, de udvarias levélben nyilvánult meg, melyben dr. Boaster látogatását kérte.

A híres orvos megjelent.

És — kesernyésen, de szelíden így szólt John Habakuk:

„Azzal akarta az életemet kellemessé tenni, hogy nyomorékká tett?”

„Fiatal barátom,” válaszolta amaz, „az élet szép — de szükséges, hogy valami hiányozzék teljességéből. Okoskodásom ide lyukadt ki.”

„Örökre megfosztott a táncról, a lovaglástól, a futástól, mindattól, amit a legjobban szeretek!”

„Mister John, az ember nem szereti, amit nem érhet el! . . . Egyéb-ként érintkezésbe léptem egy elsőrangú mechanikussal. Már készít is Önnek egy műlábát, mellyel mankó nélkül járhat. Remekmű lesz. Senki sem fogja sejtteni, hogy jobblába nem húsból és csontból van. 8700 dollárba kerül.”

„Nem olcsó!” jegyezte meg Windall. Majd kis idő múlva hozzátette: „Tudja már Lillian Sleed, hogy egy lábbal megrövidültem?”

„Senki a világon, kivéve alkalmazottaim — de ezek tudnak hallgatni. Mindenki azt hiszi, hogy Chicagóban van a disznóinál . . . Mechanikusom reméli, hogy néhány havi gyakorlat után, új lábával táncolni, lovagolni és korcsolyázni fog.”

Ekkor meghatottan mosolygott John Habakuk:

„Azt hiszem, Doktor, hogy vannak magánál rosszabb emberek is.”

Félév múlva volt az esküvője Miss Lillian Sleed-del. Vonzotta, mint egy mély szakadék az a gondolat, hogy menyasszonya a nászéjszakán fel fogja fedezni nyomorék voltát. És addig szédítette ez a gondolat, míg lezuhant — a házasságba.

Néhány hónappal később. Színhely a jó — hm mondjuk: a gazdag társaság bálja. Missis Windall az egyik ablakmélyedésbe egy pálma alatt javában flirtöl egy nagyon szőke, vörösfrakkos fiatalemberrel. Eközben John Habakuk keringőütemben száguld végig a termen. Már három táncosnője volt kénytelen agyonfáradva és lihegve visszavonulni a büffébe. Mac Row ezredes, így vélekedett:

„Ez a Windall olyan szenvedélyesen táncol, mint egy aggastyán.”

Végre aztán a fáradhatatlan John is elfáradt. Ekkor suttogva megszólal mögötte valaki: „Vigyázzon, hogy el ne veszítse a lábát! Megijesztené a fiatal hölgyeket.”

Haragosan és szégyentől elsápadva fordul meg John.

„O, kedves doktor, Ön az!”

A doktor kínosan mosolyog:

„Hát amint hallom, meg is nősült? A szép miss Lillian!”

John Habakuk szorosan a füléhez hajolt és így sóhajt:

„Sajnos!”

„Mi?”

„Azt mondom, doktor, hogy sajnos! Sajnos . . . Hiszen magának bevallhatom. Ő a legrémesebb sárkány az Egyesült Államok területén.”

„Adjon hálát az égnek, Windall, most van csak igazán meggyógyítva.”

„Még tréfál?”

„Fiatalember — minket, embereket kell, hogy nyomjon valami. Most van felesége. Ez majd gondoskodik róla, hogy ne legyen túlkönnyű az élete. Most aztán tetszik magának a tánc, meg a fiatal lányok, ugye? Véleményem szerint, a spleen ellen csak egy radikális gyógyszer van: a házasság. Ezt persze akkor nem mertem Önnek ajánlani.”

„Maga nem mert valamit? Maga! És miért?”

„Ilyen kegyetlenségre nem voltam képes.”

A Magyar Cionista Szövetség május 12-én, vasárnap d. e. ½ 11 órakor a Pesti Izr. Hitközség Goldmark termében (Wesse-lényi-u. 7.) Herzl Tivadar születésének 75. évfordulójának alkalmából a külföldi cionista szervezetek delegátusainak részvételével országos Herzl ünnepélyt rendez. Az ünnepély programja:

Halucz kórus.

Elnöki megnyitó: ifj. dr. Miklós Gyula, a M. C. Sz. elnöke.

Ünnepi beszéd: dr. Oscar Grünbaum, az Osztrák Cionista Sz. elnöke.

Hollán Lili szavalóművésznő. Herzi ódákat szaval.

Patai József dr. főszerkesztő: Megemlékezés Herzl Tivadarról.

Héber népdalok.

Hatikvah.

A M. C. Sz. intézőbizottsága az ünnepély után este a külföldi delegátusok tiszteletére Herzl-bankettet rendez.

*

A pesti izr. hitközség Kulturháza áll ma Herzl szülőháza helyén.

Az egész világ zsidósága számára nevezetes helynek emléktáblával való megjelölése már régi óhaj, amely elől a hitközség vezetősége megdöbbenő módon állandóan kitér.

Stern Samu elnök néhány év előtt kijelentette, hogy a tábla annál később lesz meg, minél jobban sürgetik a cionisták. Dr. Gerő László, a Magyar Cionista Szövetség akkori főtítkára erre megállapította, hogy a Thonet-ház, amelyben Herzl gyermekéveit töltötte (1872—78) az V., Mária Valéria-u. 10. szám alatti bérpalota. Mozgalmat kezdett az épületnek emléktáblával való megjelölése érdekében.

Gárdos Aladár szobrászművész önzetle-nül vállalkozott az emléktábla elkészíté-

sére. Néhai Jakab Dezső műépítész kije-lölte a tábla helyét s erről rajzot készített.

A háztulajdonos Phönix biztosító készséggel megadta a tábla elhelyezéséhez hozzájárulását s Gerő dr. az illetékes hatóságok jóváhagyása iránt is eljár — csak a pénz hiányzott a megvalósuláshoz.

Örömmel értesülünk, hogy most Dr. Friedmann Ignác kormányfőtanácsos karolta fel a néhány év óta szunnyadó tervet s kivitelét anyagilag is lehetővé teszi.

Braun Gyula

משך **mészárszéke**

VI. Aradi-utca 43

*Állandóan elsőrendű friss
husok legolcsóbb napi áron*

**Figyelmes és elő-
zékeny kiszolgálás**

3

SZÓ CSUPÁN:

SÍRKŐ

LÖWY-nél

BUDÁN

II., FŐ-UTCA 79.

TELEFON: 51-5-81

**Alkalmi vételek
legolcsóbb áron!**

II. Zárda-utca

Margit körut sarok

3

A nagy fordulat

Rikoltozó, ordító tömegbe szorulva igyekszik átjutni az Avenue de Champs Elysée tulsó oldalára a magastermetű, idegenszerű megjelenésű wieni hírlapíró. A *Hazafias Liga* tüntető menete vonul végig az utcán s a tömeg dulakodva rohanja meg a rikkancsokat a lapok külön kiadásáért, melyben Dreyfuss kapitány lefokozása van leírva.

Á mort! á mort! . . . Alávaló! Áruló!

Egyre fokozódik, egyre vadabbul harsog a kiáltás, míg végül fülsiketítő üvöltéssé torzul: *Le a zsidókkal! Le velük!*

A hónapok óta felkorbácsolt szenvedélyek a zsidó kapitánynak ma reggel történt lefokozása óta, Franciaországban szokatlan faji gyűlöletben robbantak ki. Az egész zsidóságot a vádlottak padjára ültették. Dreyfuss üres jelkép maradt . . .

Herzl nem sok ügyet vetett a tömegre. Megszokta, hogy a tömegszenvédeleket a fölényes világfi magaslattáról szemlélje. Kocsiba ült és elhaladva a tennisz és galamblovó tér mellett, maga mögött hagyta a világváros zúrzavarát, melynek zúgását fokozatosan elnyelték a csendesen hulló januári hópelyhek.

A longchamps-i lóversenytér közelében levő „Madrid” vendéglő mellett állt meg. Itt szokott hetenként találkozni laptudósító kollégáival, hogy elmondják egymásnak a heti újdonságokat a sajtótudósítások számára. Reggel már megsürgönyözte a Neue Freie Pressenek a lefokozás részleteit, de akadt még bőven írnivaló a hónapok óta húzódó izgalmas botrányról.

Lassan közeledett a törzsasztalhoz. Mialatt végigpillantott a vendégeken, már eszébe is jutott mai tárcájának címe: „Páris a lefokozás izgalmaiban.” Az asztal körül a megszokott társaság. Franciaország közvéleményét jelentő szellemi nagyságok, jelentéktelen tollforgatók s a különböző országokból a Dreyfuss-per kiaknázására összecsozdult tudósítók.

Herzl szótlánul maga elé mered. Nem tudja elfelejteni az École Militaire udvarán történt lefokozási jelenetet. Csunya volt. Most érzí át csak igazán. Amint a megbilincselte kapitány szánalmas alakját, letépett vállrojtokkal és lógó gombokkal, elvezették a katonák sorfala és a fütyülő, ordító, köpködő tömeg előtt, még a fülébe cseng a velőthasító kiáltozás: *Ártatlan vagyok! Ártatlan vagyok! . . .*

„Nézd a Judást! Nyavalyás zsidó — hallja a hangok zúrzavarából. — Haha, sír a zsidó!

Herzl magábaroskadva ül és csendesen iszogatja kávéját. Feszülten figyel a „Libre Parole” munkatársát, ez most a hangadó. Dreyfussról elhangzó min-

Citátumok Herzl műveiből:

A zsidóállam világ-szükséglet, tehát létre fog jönni.

A zsidókérdést nem tartom sem társadalmi, sem vallási kérdésnek, ha még olyan más színezetűnek is látszik. Nemzeti kérdés ez és hogy megoldhassuk, mindekelőtt világkérdéssé kell azt tennünk, amely a kulturnépek tanácsában lesz szabályozandó.

Éljünk végre mint szabad férfiak saját rögműnkön és haljunk meg nyugodtan a saját házáinkban.

Elnyomás és üldözés által nem vagyunk kiirthatók. A történelem egyetlen népe sem bírt ki annyi küzdelmet és szenvedést, mint mi. A zsidóheccnek nyomán mindig csak a fergése hullott le a zsidóság fájáról. Az erős zsidók dacosan térnek törzsükhöz, ha az üldözések kitörnek.

Az ócska nemesi címer zsidópénzzel aranyoztatja be magát és e műveletnél zsidócsaládok merülnek alá.

Aki meg tud, meg akar és az nek meg kell semmisülnie, az semmisüljön meg. A zsidó nép egyénisége nem tud, nem akar és nem kénytelen megsemmisülni. Nem tud megsemmisülni, mert külső ellenségek összetartják. Nem akar megsemmisülni, erről kétezer éven át szörnyű szenvedések közepette

tett bizonyosságot. Nem kell megsemmisülnie, ezt ebben az iratban akarom bebizonyítani, sok más zsidó után, kik nem adták fel ebbeli reményüket. Egész ágak lehullhatnak, elhalhatnak a zsidóság fájáról, a fa azonban él.

Senkisé is elég erős, vagy gazdag ahhoz, hogy egy népet egyik lakóhelyéről másikra telepítsen át. Erre csak egy eszme képes.

Hiszem, hogy késői utódaink fel fogják emelni életünk elejtett fonalát és utána igazodva fognak tovább élni. Hiszem, hogy ebben a barbár ködben, amely Európára szakad, nem pusztul el minden. A jövő bennünk van. Dicséltetésben, némaságban, mindenkire nézve idegenül, magánosan kell túrnünk mindvégig; hamu alá kell rejtenuünk az utolsó szikráit, hogy a jövő nemzedékének legyen min meggyújtani az új szövétnekeket. Ahol mi végzünk, ott fogják ők kezdeni.

A zsidók egész éjszakáján át nem szüntek meg ezt a királyi álmot álmodni: „Jövő esztendőre Jeruzsálemben!” ez a régi jelszavunk. Nos, most arról van szó, megmutatni, hogy az álmoból nappali világosságú gondolat válhat.

Öreg rabok nem szívesen mennek ki a börtönből.

A népek, melyek közt a zsidók laknak, leplezettek, vagy leplezetlenül mind antiszemiták.

den szó tüzes vasként kezdi égetni a lelkét. Zsidó, zsidó, zsidó!

Hónapok óta zúg ez a szó Páris uccáin, csatakiáltás és izzó *Mene-tekél* gyanánt vigyorg a harmadik köztársaság napilapjainak címdalán. *Zsidó — zsidó — zsidó!*

Valaki megszólítja. Felijed és szinte gépiesen felel a kérdésre. Furcsán idegenszerűen érzi magát. Egyszerre idegenné válik számára az egész társaság, az egész világ. Valahol öntudata mélyéről feloldódik benne egy érzés, az összetartózás érzése azzal a szerencsétlen zsidóval, az „École Militaire” udvarán. . . Dühös lesz. Felpattan. Egész lelke lázong: Én is zsidó vagyok! Álmodozó szemmel néz végig ezen a nevetgélő és zajongó tömegen és látja, amint a közelében egy előkelő lovassági tiszt egy hölgyhöz hajol és ravasz mosollyal kiáltja: „Mon Dieu, Madame, il n’y a bien long temps, que je ne m’y suis pas perdu. . .”

Bosszusan fordul el Herzl. Szeme előtt megjelentek a tisztiruhába bujtatott reszkető zsidó alakja, kit láncon vezettek, mint egy vadállatot. Állandóan ez a kép üldözi. Amerre csak néz minden sarokból a görnyedt, szakállas zsidó képe mered felé, kivel eddig nem is törődött. Eszébe jut, hogy utána is egyszer azt kiáltották: „Hep, hep!” Izgatottan érzi, hogy a gyűlölet hulláma indul meg benne, s mint egy árnyék ereszkedik le közte és a tömeg közé. Fáradt mosollyal ad kosarat egy csinos francia nőnek, aki táncolni hívja. Megmondjam neki, hogy zsidó vagyok, — hogy és is zsidó vagyok? Észrevétlenül hagyja el a társaságot. Évek óta hozzájuk tartozónak érezte magát s most úgy érzi, mintha valami különös hatalom kiragadná közülük. Távozás közben egész teste reszketett és úgy tűnt, mintha a fényesen kivilágított teremben csontvázak táncolnának.

— Talán beteg vagyok — jutott eszébe — vagy ennyire lelkemre vettem ezt a Dreyfusst, ezt a nyomorúságos alakot?

Lassan lépeget az utcákon s álmodozva nézi a kivilágított kirakatokat, melyeken úgy lógnak a jégcsapok, mint a megdermedt könnyek. Zsidó, zsidó — zúg benne minduntalan és ismét hallja az „École militaire” udvarán a kiáltást: „Ártatlan vagyok, ártatlan vagyok. . .”

Közeledik a Place de Concorde-hoz. Magával sodorja a nagyvárosi forgalom kábító áradata. Majd megint úgy érzi, hogy minden idegen neki, sötét fűgöny ereszkedik le, mely elválasztja ettől a pezsgő, csillogó élettől. Nemrégén ujságcikkben ábrázolta ezt a pompás nagyvárost, melyet egyszerre csak elöntött az antiszemitizmus áradata. Végre is nem a *zsidóságot* ültetik-e itt Európa szívében árulóként a vádlottak padjára? A világ minden zsidóját és a zsidó név gyűjtőfogalom lett a gonoszság jelzésére? . . . Csak most vette észre, hogy milyen mélységes, ősi

gyűlölet lakik a tömeg lelkében a zsidók ellen, mikor a nép az *École militaire*-től jövet „Le a zsidókkal!” kiáltással lepte el az utcákat.

A Place de Concorde forgatagában érezte meg, milyen végzetes kapcsolat fűzi ahhoz a megbélyegzett emberhez. Nem érzi magát bűnösnek és büszkesége, méltóságérzete fellázad. Ezer behamvadt érzés, emlék, álom merül fel lelke mélységéből s alkotóerejét tettekre ösztönzi.

Gyorsan átvág az úttest másik oldalára s a földalatti vasút legközelebbi állomására siet. A parlamentbe kell még mennie. A hadügyminiszter egy érdekes interpellációra fog válaszolni. Éjszakai ülés lesz.

Már az előcsarnokban izgatott hangulat fogadja. A folyosókon izgatott csoportok, a teremből lármás vita hallatszik. Ismerősök üdvözlnek, mint az egyik nagy európai lap tudósítóját és a sajtoemelvényen szolgálatkészen tőljük elé az ülés eddigi lefolyásáról szóló jegyzeteket. Herzl szórakozottan hallgatja a vitát. Zajongva csapnak össze a politikai szenvedélyek. Ugy érzi, hogy cifra komédia az egész. Idegen számára ez az egész világ. Zsidó szemmel milyen más-képen látja ő a francia közéletet. Mintha felhő mögül figyelne az eseményeket.

Hirtelen körülnéz: Vajjon kollégái leolvassák-e arcáról, hogy most mit gondol. De senki sem törődik vele. Mindenkit leköt a vita. Halántéka lüktet és fülebe egyre a zsidó kiáltása hangzik, kit a társadalom ma megfeszített: Ártatlan vagyok, ártatlan vagyok! . . .

Kimegy az utcára. „Mi lesz a regényével, monsieur Herzl?” kiált rá elmenőben Alphonse Daudet. Herzl zavartan néz rá. Csakugyan nemrégiben említette neki, hogy zsidótárgyú regényt tervez. Eszébe jut, hogy Daudet a legvadabb zsidógyűlölők közé tartozik. Érdekes, hogy épen ma emlékezteti arra, hogy zsidó regényt írjon. Esetleg drámát. Csodálkozna a Burgszínház igazgatója, hogy zsidó alakot állítana deszkáira.

Befordul a mellékutcába, ahol lakik. A szálloda portása közli, hogy a család nincs otthon. Miközben felmegy a lépcsőn, az az érzése, hogy valaki a sarkában van. Óvatosan néz körül. Furcsa, hogy ilyen izgatott! Mintha megsebesült volna, most minden valódi és képzelt érintés fáj.

Szobájában kellemes meleg fogadja. Világít a gázlámpa. Megnyugszik, biztonságban érzi magát. Dolgozni, dolgozni — adja ki magának a parancsot és szokott módján munkájához ül. Be kell fejezni Dumas új könyvének, „La femme de Clode” ismeretetését. Átfutja megkezdett kéziratát és csodálkozva veszi észre a regényhősnek a zsidó nép sorsával való kapcsolatát. Gyorsan néhány mondatot fűz hozzá:

„. . . Daniel, a derék zsidó újra meg akarja ta-

Azt hiszem, hogy a villanyfényt egyáltalában nem azért találták fel, hogy néhány fennhéjázó a maga dísz-lakosztályait világítsa, hanem azért, hogy annak világossága mellett az emberiség kérdéseit megoldjuk. E kérdések egyike — és pedig nem legjelentéktelenebb, a zsidókérdés.

A mi mai antiszemitizmusunkat nem szabad összetéveszteni az előbbi idők vallási színezetű zsidógyűlöletével, ha egyes országokban még most is vallási színezetűnek látszik is. A zsidóellenes mozgalom iránya ma egészen más. Az antiszemitizmus főországaiiban ez a zsidók emancipációjának a következménye.

Ahol a zsidók pillanatnyilag jól érzik magukat, fajtestvéreim valószínűleg leghevesebben fogják támadni megállapításaimat. Csak akkor hisznek majd nekem, ha újból részük lesz zsidó-heceekben. És minél tovább várat magára az antiszemitizmus, annál dühösebben kell kitörnie.

A mi nép-egyéniiségünk történelmileg túldícső és minden lealacsonyodás ellenére túlmagasztos, semhogy megsemmisülését kívánni lehetne.

Egyetlen népről sincs annyi téves felfogás elterjedve, mint rólunk, zsidókról. És mi történelmünk folyamán a szenvedések hatása alatt oly görnyedtek és gyávák lettünk, hogy mi magunk

is hisszük és terjesztjük ezeket a téves állításokat.

Mi azonban a zsidóknak hazát akarunk adni. Nem úgy, hogy erőszakosan kitépjük őket az ő talajukból. Nem, hanem úgy, hogy egész gyökérzetükkel óvatosan kiemeljük őket és egy jobb talajba átültetjük.

A szorongattatás idején összeállunk és ekkor hirtelen felfedezzük erőnket.

Senkisémm elég erős vagy gazdag ahhoz, hogy a kulturát erőszakosan visszaszórólja.

A mozgalom veszélyes élesztésére alig lesz szükség. Ezt az antiszemiták már elintézték nekünk.

A mi népi egyéniségünk történelmileg túl-dicső és minden lealacsonyítás ellenére túl-magasztos, semhogy megsemmisülését kívánni lehetne. De talán nyomtalanul beolvadhatnánk mindenütt a minket körülvevő népekbe, ha csak két nemzedéken át békében hagynának bennünket. De nem fognak békében hagyni.

Ha még egyszer kivonulunk Mizrajimból, nem fogjuk otthelyezni a húsos fazekakat.

Ki tud közöttünk annyit héberül, hogy e nyelven legalább is egy vasúti jegyet válthasson magának?

A hajtóerőn mulik a dolog. S mi ez az erő? A zsidónyomor. ... Ez az erő helyesen kihat-

lálni népének hazáját s haza akarja vezetni szétszórt testvéreit. De ezek évszázadok folyamán meggyökerestek új otthonukban, elvesztették népi jellegüket, eltávolodtak egymástól, egységes jellemvonásukat csak a mindenütt jelenvaló *elnyomatás adja.*"

Igen — az elnyomatás — ismétli az utolsó szavakat és mai tapasztalatai nyomán tízszeresen érzí ennek a szónak jelentőségét.

Nehézkesen, határozatlanul ül íróasztalánál. Még kimerítő tudósítást kell írnia a mai nap lefolyásáról. Be kellene fejeznie „A szökevény” című egyfelvonásos vigjátékot is, melynek kéziratát holnapra ígérte a „Mont-Martre” színház igazgatójának. Milyen üres ostobaság az egész irodalmi tevékenysége. Egynapos lepkék, egynapos lepkék! Gépiesen készíti a kéziratok tömegét, melyek tegnap még dicsőséget, életcélt jelentettek számára.

Á mort, á mort! — suttogja valami folyton a fülébe. Bizonyára láza van. Székét a kandallóhoz tölja. Mialatt a tüzet nézi, eszébe jut Lesser Ury festménye, „Jeremiás”, melyet legutóbb egy kiállításon látott. Sötét ég alatt földre kuporodott, elmélyedő emberalak. *A zsidót megfeszítik* — villan emlékezetébe és képek, gyermekkori emlékek zsihongják körül új gondolatait. Én — te — mindnyájan! Nép vagyunk — *egy nép!* Ugyanazt a sorsot hordozzuk mindnyájan évszázadok óta a világban. És egységgé tapos a népek közös gyűlölete. Nép — zsidó nép! Vajjon, nem a hazátlanság tragikuma adott öngyilkos fegyvert ifjúkori barátja, Kana kezébe? Nem a zsidó sors árnyékát érzi-e magáráborulni a Dreyfuss-ügy kezdete óta? A mi számunkra is kell létezni szabadba vezető útnak! Kell, hogy legyen! — kiáltja. Ne kérjünk, kolduljunk, kunyoráljunk; kiáltunk igazságért, hogy hangozzék az örökkévalóságig.

Izgatottan markol fel egy csomó papírost és szinte lázasan kezdi papírra vetni gondolatait zsidó-regényéhez. A röpké jegyzetek összefüggő gondolatokká kezdenek alakulni. Politikai és gazdasági tervek fogalmazása közben oldódik fel róla a nap eseményének mázsás súlya. Mintha félálomban fogalmazná regényét.

Ábrándkép volt és valóság. A költő megsebzett lelkéből nemzedékek öröklött, végzetes látomása bontakozott ki. A költő a zsidó lét, a zsidó erkölcs legszebb megvalósulásáért küzdött. Írásából „A Zsidó Állam” lett.

nálva elég hatalmas ahhoz, hogy egy nagy gépet hajtsen, embereket és javakat mozgásba hozzon.

A jó öreg fejedelem (Frigyes bádeni nagy-

herceg) egy ízben megindultan tekintett fel: akkor, midőn azt mondta, hogy szívesen mondunk le a keletafrikai jó földről a rossz palesztinai föld ellenében.

Uganda a látóhatáron

Izzó szemmel néz Herzl az éjszakába. A gyorsvonat zakatolásával növekszik izgatottsága. Oroszországi útjáról van visszatérőben. Össze van törve. Beszédok, konferenciák, tanácskozások Pétervárot, Grodnoban, Bialystokban és Vlnában. . . Sok-sok megható új benyomás. Gyorsvonat tempóban utazta be Oroszország zsidó települési körzeteit s bepillantást nyert az eredeti, lüktető zsidó életbe.

Homlokát a kupé ablakához támasztja. Villámgyorsan suhannak el az állomások vörös és zöld lámpái.

Éjfél után hagyta el Vlnát s még mögötte lebeg a dühödt kozákok képe, kik nagajkával csaptak le a zsidókra. „Miért bántják ezeket az embereket?” kérdezte reszketve magától, mikor a vasútállomásra kocsizott. A kocsija előtt lovagló rendőrtiszt adta ki rá a parancsot. — „Hogyan lehet élni egy ilyen országban?” — Sűrű tömegekben özőnlötték el a vilnai zsidók a pályaudvar felé vezető utcákat s királyhoz méltó ujjongással fogadták a kisenevi programok után várvavárt Vezért. Még hallja a felrivallgók kiáltásokat, melyek a vasút indulásáig kísérték: Jechi hamelech! Éljen a zsidó király! Jec-hi! Jechii . . .

El ebből a pokolból! A vonat zúgva vágat az éjszakába s a kocsiszakas sarkába húzódva Herzl körül megelevenednek a szörnyű képek: Amere csak nézett, nyomor, nyomor, kimondhatatlan nyomor! S örök rettegés a programtól. Ő, ki világeletét polgári jólétben és biztonságban töltötte, nem is sejtette, nem is tudta megérteni, hogy ilyen nyomorúság is van a világon. Rázta a düh és a szégyen . . .

Jechi hamelech . . . Jechi . . .! hallja a kerekék csattogásában . . . Éljen a messiás! — felkavart lelkében még visszhangzik az ujjongás, mikor a vilnai zsidó községháza előtti fogadtatás jut eszébe, midőn átnyujtották neki a thorát s az öreg rabbi felemelt kézzel áldotta meg, mint egy fejedelmet.

„Az örök vágyakozás lázából fog megszületni Cion üdve” — csak most értette át igazán saját szavait, melyeket évek előtt jegyzett fel.

Az üdv! Van-e mód ennek a nyomorban és hitében halódó tömeg megszabadítására? Vajjon, nem ál-messiás-e ő, ki a görcsösen várakozó nép elé délibábos képeket rajzol a távoli égre? A zsidókérdés megoldása — Cion — Zsidó Állam, csupa álmokép, diplomáciai sűgás-bűgás, melyre a beteljesedés áhítatával figyelnek fel a tömegek. Meg fog-e valósulni királyi álma? Amerre néz, a gyűlölet és előítélet fekete fala meredezik elébe, melyen elvérzik . . .

Ugy rémlik, mintha ezernyi segílyt kérő kéz nyúlna feléje és ezernyi rémült arc tekintene rá s a vonat kerekének kattogásában milliók kiáltását hallja: Ments meg, Vezér, ments meg minket!

Azt hiszem becsületet szerez nekünk, kapzsi zsidóknak, ha a rossz föld kedvéért lemondunk a jóról.

A zsidók, akik akarják, meg fogják teremteni államukat és ők meg is fogják érdekelni.

A magasabbrendű el-lenvetések sorába tartozik az, hogy a világon a zsidók nyomorúságos helyzete nem az egyetlen, de azt hiszem, minden-esetre hozzá kell fogunk, hogy a nyomor egy részét megszüntessük, ha egyelőre éppen a csak a saját nyomorúságunkról volna is szó.

A Wiener Morgenblatt azt mondja mai nekrolójában, hogy Hirsch báró nem tudott segíteni a szegényeken, mert gazdag volt. He-lyes — körülbelül így van. Ugyanazt a dolgot én másképen fogom fel s azt hiszem, jobban és erősebben, mert nem pénzzel akarom elintézni, hanem Eszmével.

Hiszen, hogy egy csodálatos zsidónemzedék fog a földből kinőni. A makkabeusok újra fel-támadnak.

Az emancipáció történelmi célja nem lehetett az, hogy megszűnjünk zsidók lenni. Hiszen midőn el akartunk keveredni a többiek közé, viszsza-löttek. Az emancipáció történelmi célja inkább az volt, hogy felszabadult népségünknek otthont szerezzünk. Ezt előbb nem tehetjük volna. Most megtehetjük, ha minden erőnkkel akarjuk.

Zászlónk nincs. De szükségünk van zászlóra. Ha sok embert akarunk vezetni, szimbólumot kell fejük felett lengetni.

A mostani antiszemitizmust csak egyes helyeken tekinthetjük a régi vallási türelmetlenségnek. A kulturnépek-nél nagyrészt olyan mozgalom az, amellyel saját multjuknak egy kisértetét szeretnék el-üzni.

A cionizmus váltót intézvényszerített a zsidóság-ra, melyet a zsidóság egy része nem fogadott el.

A szafedi kabbalista, rabbi Lurja a város határában bolyongott tanítványaival és szent énekek zengedezése közt várták a szombat beköszöntését. Egyszerre így szólt a mester: Fiaim, töltsük a szombatot Jeruzsálemben. Némelyek megörvendeztek ezen és váltig helyeselték, míg mások így szóltak: Előbb szólunk a családuknak. A mester elszomorodott és mondta: Rettenetes dolgot cselekedtetek. Isten kegyelmének pillanatát éltük. Ha ebben a pillanatban mindnyájan együtt éreztetek, egyet akartatok volna, bekövetkezett volna a megváltás, a messiás eljövetele. A pillanat elmúlt és ki tudja, mikor iméltőldek meg újra.

Zsidó testvéreim! Isten adta nekünk Herzl kegyelmének egy pillanatában. Ha akkor mind

A vonat megáll. Zajongó társaság száll be a kocsiba. Herzl az ablak melletti sarokba húzódik, mintha elbujna ezek elől az emberek elől, kiktől most valósággal undorodik. Eszébe jut beszélgetése az orosz miniszterelnökkel, kítől könnyítéseket kért az orosz zsidók számára és támogatást a Palesztina ügy részére. — „Támogatást?” kérdezte a cári fenevad, zsidóinkat a kivándorlásra, pl. *rúgásokkal* . . .”

Most jut hirtelen eszébe, hogy milyen nagy jelentőségű az angol külügyminisztérium hivatalos javaslata, melyet londoni megbízottjának, Greenbergnek nyújtottak át s melyben Ugandát zsidó állam céljára ajánlották fel. A memorandumot, melyet Sir Clemens Hill írt alá, Greenberg kísérelvevel együtt Vilnában kapta kézhez s alig vetett rá ügyet. Az El-Arishra vonatkozó tárgyalások folytatására gondolt. Küldöttségek, vendégek adták egymás kezébe a szállodai szoba kilincset s a szálloda előtt naphosszat ujongva, zajongva tolongtak a vilnai zsidók, hogy csak egy pillanatra is megláthassák a Vezért. Most látja, hogy itt van, megfogható közelben van a zsidónyomor megoldása: Uganda! Vége a reménytelen várakozásnak, céltalan illuzióknak; ime itt a menedékhely milliók számára, kiknek nyomorát most tapasztalta. Nem mese többé. Csak akarni kell. Beteljesülés ez és hatalmas mérföldkő a Cion felé vezető úton.

Kint hajnalodik. A gyorsvonat kattogó kerekei egy nép sorsát viszik a Jövő felé.

A szomszédos kocsiszakaszból zümmögés hallatszik. Orosz zsidók gyűltek össze reggeli imára. Feszülten figyel. Mintha segítséget kérő kiáltások szakadnának fel az imádság szomorú melodíájából, melyet el-elnyel a vonat zakatolása. Ments meg, Vezér, ments meg minket! csattogják a kerekek . . .

Eydtkuhnen, a határállomás.

Német cionisták küldöttsége várja. Vidám, bizakodó arcot kell mutatni. Nem szabad, hogy meglátásának rajta az átvirrasztott éjszaka kétségei, töprengései. A vezérben hinni, bízni kell a népnek. — Most először céloz egy nagyhatalom ajánlatára, mely történelmi fordulatot jelent. Részletesen Bazelen fog nyilatkozni, a VI. Kongresszuson . . . Az arcok felderülnek s a Vezérbe új akaratot, új erőt öntenek.

Mikor visszaszállt a vonatba, újult erővel fogott hozzá az Uganda-terv átgondolásához. Derűs augusztusi nap sütötte az ablakot. A kopár orosz pusztaság helyett csinos német telepek suhantak el az ablak előtt. Zöld kertek, piros tetős házak. Herzl a Vilnában és Varsóban látott nyomortanyákra gondol s egész akaratereje a távoli, ismeretlen ország, Uganda felé irányul. Képzeteiben már a jövőt rajzolja. *Egy ország! Egy ország!* Joga van-e visszautasítani az Anglia által kínált mentőövet, azért, mert nem Ciont je-

lenti? Ismételten átfutja az angol memorandumot. Ország, ország! Milliók bolyongása ért véget. Már tudja, mit fog mondani a Kongresszusnak:

„Országot hozok nektek. Nem Cion és nem lehet azzá. Természetesen Palesztina az egyetlen ország, melyen népünk megnyugodhat s jókívánságaimmal fogom kísérni azokat, kik egy szép álomnak áldozzák magukat. De most épen százezreket láttam, kiknek sürgős segítség kell.”

Néhány gondolat, néhány utasítás jut eszébe a vezetőség és a Kongresszus számára. A következő álomlásról sürgönyileg jelzi érkezését Bázélbe, honnan Ugandával életének utolsó illúzióját vitte sírba. . .

együtt éreztetek és egy akaraton lettetek volna, hogy Jeruzsálembe vonuljatok, bekövetkezett volna a megváltás. Az isteni kegyelem pillanat

elmult. Most vonulunk tovább a száműzetésben. De el ne nehezédjék szívetek a napi gondok és hiúságok között. Mert a kegyelem pillanata visz-

szatér. Készüljetek rá, hogyha üt az óra, legyen bennetek a megváltáshoz egy hit és egy akarat.

Jó tulajdonságainkért éppen úgy gyűlölnék bennünket, mint hibáinkért.

Minden nép többé-kevésbé szétszórva él. De csupán a mi odiózus balszerencsénk, hogy mindenütt gyarmatosok vagyunk, kiknek nincs szülőhazája. Vannak hazáink — melyeknek állampolgárságát viseljük — de nincs szülőhazánk. Ezt a szülőhazát a lelkével keresi a cionizmus.

Herzl Tivadar:

Utazás Pestre (1896)

Már régesrégén Budapestnek hívják; de aki szereti ezt a várost. például azért, mert ott született, vagy első számárságainak nagy részét ott követte el, az mindig csak Pestnek fogja nevezni.

Van ebben is valami korlátoltság, mint minden gyöngéd vonzalomban.

Bécsből Pestre gyorsvonattal mintegy négy és fél óra alatt kényelmesen el lehet jutni. De ha nem sietünk, akkor még sokkal gyorsabban utazhatunk: hajóval. A menetrend hibásan tünteti fel ennek az utazásnak tartamát. Azt írja, hogy reggel héttől este nyolcig tart.

Nem igaz, addig tart ez az utazás, ameddig az álmok tartanak. Lehet, hogy egy óra, lehet, hogy egy hét . . .

*

Bécsben a Weissgerberlande-n van a beszállás. Rég nem jártam már arra. De azóta semmisem vátozott. A teheráru berakodása és az utasok beszállása kedélyes. Nyilvánvaló, hogy mindnyájan derék emberek vagyunk és egyikünk sem siet. Barátságosan beemelik az elkésett utast is, ki a hajóhíd bevonása után lobogó nyakkendővel, lihegve érkezik.

Sok virágkosarat visz a hajó. Az illatos árut a fedélközön helyezik el, a legszegényebb utasoknál. A parton szívzaggató jelenetek közt folynak a búcsúzkodások. Rokonok szakadnak el egymás karjaiból. Messze, messze utaznak, talán a távoli Pozsonyba, vagy éppenséggel az ismeretlen Esztergomba.

A modern embert az jellemzi, hogy milyen fogalmai vannak a távolságról. Fogg Phileas, ki nyolcvan nap alatt utazta körül a földet, már régen elavult. Ma bizonyára lényegesen hamarabb lehet megtenni ezt az utat.

Utitársaink tehát nem modernnek. Mind más időből ittmaradt emberek. A nagyapáinkra emlékeztetnek. S már ez is hangulatossá teszi az utazást, pedig még el sem indultunk.

Felhős reggelünk van. Könnyű szellő borzolta a csatorna vizét. A túlsó parton fess bosnyák katonák vonulnak. Egy cseléd lány kihajol az ablakon és utánuk néz. Szerelme még nem fűződik meghatározott személyhez. Sokáig néz utánuk, hiszen egy ilyen ezred piros sapkái nem egyhamar tűnnek el az utca forgatagában...

Harangjelzés. A dolog kezd komoly lenni. A partonállók fehér kendőket lobogtatnak, időnként a szemükhöz szorítják a kendőket, aztán megint lobogtatják. Nehány szegény asszony áll ott, pirosra sírt szemekkel. Talán igazuk van. Fiatal lánytól váltak el, ki talán a nyomorúságba utazik. Mihelyt fehér kendője eltűnt a kanyarodónál, talán nem is fogják látni többé, soha többé... Számtalanszor ismétlődő, szomorú kis eset és épen ezért jelentős.

*

Az első öt percben szomorúak vagyunk. Aztán két magyarországi kereskedő elkezd beszélgetni a szénáról. Lankadatlan lelkesedéssel beszélgetnek erről Komáromig, ahol az egyik kiszáll. Különben Pestig beszél-nének erről. Szénakereskedő számára a széna kimeríthetetlen tárgy.

Az első osztályon kevesen utaznak. A gőzhajóvállalat nem számol az emberi lélekkel az elsőosztályú árak megállapításánál, bár a második és harmadik osztálynál helyesen gondolkodik. Ha a második osztály sokkal olcsóbb, mint a vasút, akkor az első osztálynak sokkal drágábbnak kellene lennie. Ha a hajóutazást luxusnak lehetne tekinteni, sokkal többen utaznának azzal és nem pirulnának érte...

*

Bécsen túl, nem érdekesek a partok. Jobbról, balról halmok. Alacsony erdők, ködös bokrok. Az út nagy részén továbbra is így van. Eleinte nem érti az ember a vidék egyhangú szépségét. Aztán egyre megkapóbb. Minden kanyarulat új képet tár elénk. Szelid, mélabús tájkép, melyet szürke tónussal fest alá a felhős nap.

Időnként állomásra érünk. A falvak nem látszanak, messze vannak a parttól. A kikötők nagyon szegényesek. Érkezésünket mégis várakozás, érdeklődés fogadja. Fedélzetünkről kiröpül a kötél a fakörtével.

A kikötőhajón álló ember félénken félrehajol a repülő körte elől, aztán sietve megragadja a kötelet és kiköti a hajót. A gerendák recsegnek. Folyóparti alakok bukkannak fel. Halászok, révészek és a szegény állomás-főnök, ki aligha tudja, hogy milyen boldogság ennek a rengetek víznek a partján lakni...

Csodálkozva nézünk a kiszálló utasok után. Mit csinálnak ilyen elhagyott helyeken? És máris újra kint vagyunk a víz közepén. Az üres állomás, a kisforgalmú part elmarad, eltűnik mögöttünk. A kikötőhajó összezsugorodik, az állomásbódé már csak akkora, mint egy gyermekjáték. Az ottmaradtak szemében most a mi hajónk is bizonyára nagyon csinos, apró jószágoknak látszik, amint a csillogó víztükröt hasítja.

A parton sok a vizimalom. Ócskák, roskadtak. Bizonyára régebbiek, mint a szép dévényi várrom, mely előtt épen most haladtunk el. A malmok bizonyára már hosszú századok óta vannak itt ezen a sárga vizen. A mal-

SIRKÖVEK

Városiüzlet: Budapest, VII.,
Károly-kr. 3 c. Dob-u. sarok
Telefon: 34-9-95.

PFEIFER ÉS HESZKY

kőáragómesterek sírkőraktára
Budapest, X., Újtemetőnél.
Telefon 48 6-47:

mokat általában értem; az egyes malmot persze újjáépítik, ha épülete elkorhadt. De mióta ezeket a lapos partokat művelés alá fogták, a malmok nemigen változhattak. Legfeljebb időnként egy-egy újítást végeztek rajtuk, melyek annak idején dicső és nehéz tettek lehettek s a feltaláló hírért a folyón felfelé és lefelé emlegették. Ha vadász, halász, vagy földműves most visszatérne ide a 14. vagy a 15. századból, aligha találna itt ismeretlen dolgokat. A régi tavasz terület még a lágymalmokra. Több földet művelnek meg, mint akkor; bizonyára már rég nem jártak erre a tatárok. Itt-ott változott a part vonala. De hát ilyen a folyó természete; szeszélyes, min az asszony — vagy mint a férfi. A malmok is álmodnak, mint hajdanában, ha nem kell forgatni kerekeiket. A víz és az idő úgy elfolyik a malmok mellett, hogy a multból visszatérő emberünk azt sem tudná, hogy mennyi álmodt dörzsölt ki szeméből.

De valami csodálatos mozog a vizen. Olyan, mint egy nagy hajó, de nincs vezetője, vitorlája, mégis fel-alá jár a vizen. Emberek vannak rajta, de nem látni, hogy mi hajtja. Ez bizonyára nagyon meglepné a feltámadt öreget. Hiszen ennél nagyszerűbb dolog még nem fordult elő a történelemben.

*

Az utasok. Az első osztály majdnem előkelő. Itt tartózkodóbbak az emberek, mint a vasuton. Ez is még mult időkből maradt hangulat, mikor az utazás még nem volt olyan megszokott esemény. Ilyen utazás kalandokra, szerelemre, barátságra szolgáltatott alkalmat.

Ezen a dunai hajón régebbi évszám alatt élünk. Ugy 1860 körül vagyunk. Szalónéletünk középpontjában karcsú, sötétbarna fiatal hölgy áll. A magyar lányok forró bája ömlik el rajta. Az urak feléje pillantgatnak. Érdekes látvány, hogyan akarják észrevétni magukat. Egy kereskedelmi utazó többekkel összeismerkedik, hogy hangos beszéddel fitogtassa szellemességét. A lány számára szellemeskedik. Egy fiatal úr monoklival akar feltűnést kelteni és sárga keztyűt húz, ami az utazásnak nagyon előkelő színezetet ad. A sárga keztyű is a lánynak szól. Két svájci a barátságos kormányostól magyar szavakat tanul és olyan ügyetlenül mondják utána, hogy a szép lány elmosolyodik. Ezzel is őt akarják szórakoztatni. Később átveszi a kormányostól a nyelvmester szerepét és ő tanítja a fiatalabbik svájcit. A ravasz fiu ügyetlenségével nyerte meg magának. Mert misem kedvesebb a nőknek, mintha fölényüket érvényesíthetik. A szorgalmas tanítvány ilyen szavakat tanul — a vidékre vonatkozóan: Gyönyörű, szép, bájos! A többi úr féltékenyen nézi ezt a játékot. Csak a kormányos mosolyog egykedvűen a kerék mellett. Minden utazáson előfordul ez. Az úszó szigeten mindig akad szerelmi királynő. Nem azért királynő, mert szőke, vagy barna, érzelmes, vagy gúnyos, karcsú, vagy termetes, okos, vagy ostoba, hanem azért, mert szigeten van.

És végezetül mindnyájan örülni fognak, ha megszabadulnak egymástól. A királynő csak egy napig uralkodik.

Más a közönség a második és harmadik osztályon. Az elülső fedélzetten egy varrónő cseveg egy kárpitos, vagy mázolósegédnek látszó egyéniséggel. Kiindulnak az irodalomból és tanulságos hallgatni, hogyan mondanak el egymásnak szerelmi elbeszéléseket. „Egy Galeoto volt az a könyv.”

A fedélközön fiatal napszámosok enyelegnek cselédekkel. Itt nem sok előkészület szükséges. A társadalmi különbség a közeledés gyorsaságában nyilvánul meg. A finom nőt varázsfátyol veszi körül s egyetlen pillantásával teremti meg ezt a fátvölt.

*

Alakok a fedélközön. Sok „bécsi” látható. Legények ezek, akik né-

hány évig Bécsben dolgoztak és most hazatérnek. A város legszegényebb, legutolsó eleme voltak. Nem tapasztaltak többet, mint amennyit munkahelyükre vezető utakon láttak. Legfeljebb a vasárnap délutánok szomorú népies szórakozásait ismerték, hol porban, gőzben és izzadságban zsufozódtak össze. Most mindezt megelégtették. Hazamennek. De útközben érdekes változáson esnek át. Mindeddig falusiak, kisvárosiak voltak. Most bécsiekké válnak. Mennél jobban távolódnak a fővárostól, annál jobban odatartoznak. Falujukba hazatérve, világlátott emberek lesznek, nagy hangon beszélnek és áhítattal fognak figyelni rájuk. Legalább is kis ideig.

Más érdekes emberpéldányok is láthatók a fedélközön. Az áldott magyar föld parasztjai. Arcuk napsütötte, bajuszuk vékony. Szemöldökük közt makacs mély barázda. Sok akaraterő kell a termőfölddel folytatott örökös küzdelemhez! Komoly, koravén parasztasszonyok ülnek ládaikon, melyben ingósaikat viszik. Mintha félnének, hogy elveszítik az úton. Egyik sarokban néhány árus halkan üzleti fogásokat mesél. Viselt dolgait, tapasztalataikat nagy óvatossággal közlik egymással, de közben megfedelkednek arról, hogy hátha mégis még egyszer hasznát vehetnék a kipróbált fogásnak.

Másik sarokban csoport cigány heverészik. Álmosak, mosdatlanok és rongyosságukat néhány előkelő ruhadarab teszi még feltűnőbbé. Ötnek, hatnak egyes ruhadarabjaiból talán kitelnék egy rendes öltözet. Ennek jó kalapja van. Annak új cipője; ámbár a cipő szorítja, úgyhogy egész idő alatt a hasán fekszik és megkínzott lábait a levegőbe nyújtja. Talán társai iránti bizalmatlanságból nem meri cipőjét levetni. A harmadik foltoztatlan kabátot visel, a negyediknek nadrágja alul nem kopott, az ötödiknek inge van, ha nem is tiszta. Az egyik hősies tartással áll előttük és szerelmi sikereivel henceg. És miután olyan szépen figyelnek rá, életfelfogásával is előhozakodik. „He nekem száz forintom volna...” — mondja. Egyik társa félbeszakítja: „Barátom, ha nekem száz forintom volna, szóba se állnék veled!” A többiek helyeslően bólogatnak. Ebben a valószínűtlen esetben ők is úgy tennének.

*

Hegedűcincogás csal vissza a hátsó fedélzetre. Két cigánypurdé játszik a királynő és udvara előtt. Játékuk teljesen hamis egy egyik nem tudja, hogy mit csinál a másik. A primás szóke, hajlong és illegeti magát, ahogyan felnőtt hegedűsöknél látta. Társa barna, sovány gyerek, éhesnek, álmosnak látszik. Szegény fajzat, mely mindig az élet vígassága mellett muzsikál. Ezért olyan szomorú a zenéje.

Észrevétlenül mulnak el órák. Délutáni szélcsend, derüs az ég, a part. Itt a visegrádi vár. Lágyan tündöklik a víz, rózsás, majd aranyos fénye lassanként szürkészöldbe vész. Pest!... A város előtt hatalmas épület büszkélkedik, melyet még nem ismerek: Az új országháza. A helyet azonban, ahol épült, ismerem. Húsz évvel ezelőtt kórakások voltak ott, melyeket naponként felkerestem. Abban az időben fedeztem fel a naplementét. A nap ugyanis minden este a budai hegyek mögött nyugodott le. Emlékszem még, hogy milyen vörösen csillogott fénye a hullámokon és a hegyek mögött milyen szép álomvilág rejtőzködött.

A cionizmus volt életem szombatja.

Az a nagy ember, aki nagyot akar — nem pedig az, aki sokat ér el. A sikerhez a szerencsének is van beleszólása.

Tudok most magamnak egy jó sírfeliratot: „Túljó véleménye volt a zsidókról”.

Aki nagyot akar, először önmagát kell legyőznie.

Az anya

(A szerző „Tövises úton” c. most megjelent könyvéből.)

Régi fénykép fekszik előttem. Csoportkép a 70-es évekből, Budapestről. Kispolgári idill. Férj, feleség és két viruló gyermek. A férfi — erőteljes, szélesvállú, arca határozott vonalú, érett férfiarc. Az asszony — gyengéd, csupa finomság, női báj és babaszerűen karcsú és esetlen, széles krinolinban. A férfi tekintete erőre és öntudatra vall, éles szeme mintha csak a közelfekvőt, a megfoghatót látná; realista testestől-lelkestől. Felesége ellenben csupa lágyság, fejét hosszú hajfonatok övezik s két álmodozó özzseméből a szeretetben felolvadó asszony végtelen jósága sugárzik. Felejthetetlen asszonyszemek:

Jóságos, büszke anyagnak nevezték. Leányos bájához koraérett okosság, jóság és nemes lélek járult.

A szülőkhöz két gyermek simul. Rövid ruhában ül a kerek szemű Poldi és mellette áll Dóri. Lelkes fiuarc, melyre komolyságot varázsolt a hamar tovatűnő gyermekkor. Nedves, álmodozó szemével úgy nézi a világba, mint a sziklapárkányon álló s a messzeségbe révedő zerge.

Csendet és békét mutat a kép. Megelégedettséget, kedvességet, szinte nyárspolgáriasságot. Semmisem vall arra, hogy ebből a talajból egy iazodó lélek sarjad.

Egy emberöltő múlva. A férj vagyonát elvitte a tőzsde. Az egyetlen lanykát viruló ifjúságában ragadta el a betegség. Az anya arcán barázdákat szántott a gond és a fájdalom.

Tivadar maradt az anya egyetlen reménye. Tarka diáksapkát viselt és a „Wacht am Rhein”-t énekelte. Vidáman élte az életet. Majd az ifjú hanyavettség lehül s helyébe lép a költői alkotókedv. Salzburgban, mint bírósági joggyakornok kezd érett fejre valló drámákat írni s első sikereit a wieni Burgszínházban aratja.

Nagy reményekre jogosító ifjú.

Beutazza Itáliát, Német- és Spanyolországot. Az obligát tanuló és vándorévek. Végre kiköt Párisban. Vigasztaló hirnökként érkeznek levelei. „Kedves jó Mama!” így kezdődnek s úgy végződnek, hogy: „Ölel gyöngéden szerető Dórid.”

Egy napon a fiának egy röpiratát hozza az anyjának a posta. Furcsa a tartalma és rejtélyes a címe. „A zsidó állam.” Mellette egy magyarázó levél. Sietségre és izgalomra valló kusza sorok...

Az anya nem bírja megérteni fia hirtelen változását. Kényeztetett fiaskájából egyszeribe egy egész nép emberfeletti nagyságú fia lett, s a könnyed életművész recsegve szakítja be évszázados nyugtalanságok kapuját. Az elegáns globetrotter s a „Palais Bourbon” szellemes ábrázolója hirtelen leszállt a zsidó lelkek mélységébe s „A zsidó állam” jelszava ezerszeres visszhangra talál. Elismerés, gyűlölet, gúny és részvét fogadja. Vezér lesz.

„Kedves, jó Mama!” Furcsa, szinte érthetetlen levelek jönnek.

A családi háborúnak ki kellett törnie. A feleség nem győz panaszkodni férje új életmódja miatt, s az öreg apa csalódik fia nagy karrierjébe vetett reményeiben.

Csak egyvalaki marad hű hozzá: az anyja! Nem érti, hogy mi lelte fiát, de bízik benne rendületlenül. A fia ezt így akarja, s akarata nemes és jó. Női ösztönével fia lelkébe lát s anyai szíve megérti fájdalmát. Mellé áll. Vigasztalja és biztatja őt, bátorítja, sőt még tanácsokkal is megpróbálkozik. Simogató anyai keze enyhíteni igyekszik a költői lélek fájalmát, midőn előnti azt egy egész nép tragikuma.

A régi nóta. A fiú, a családapa szétszakítja a kedélyes családi élet kötelékeit. Hogyan is törődhetnék családjával az ébredő lángész, midőn felvillan előtte életének feladata?!

Mennyi áldozatkészséget és önfeláldozást tanusított a zsidó anya, midőn egész családja ellenére, fia mellé állt s őt csendes alázattal engedte át az egész népnek! Mennyire reszkethetett anyai szíve, midőn látta, hogyan vágna fia arcán egyre mélyebb barázdát a fájdalmas gondok! Mennyit szenvedhetett, midőn látta a gyűlölet és a rágalmak körül tomboló özönét!

De néhány esztendei súlyos küzdelem után mily anyai büszkeséggel tekinthetett fiára! Főnséges, gyönyörű férfi lett, kit körülujjonganak az ébredő milliók s fejedelemként parancsolt a modern zsidóság válogatott csapatak.

1903. A hatalmas teremben zsibong a várakozó sokaság. A kongresszus. A szónoki emelvényen megjelenik Herzl.

Beszél. Arca sápadt, tekintete uralkodóra vall. Hangja úgy cseng a teremben, mint a sziklák közt csörgedező patak.

Győzelem, diadal!

De egyszerre egy sereg felemelkedik s az emelvényhez rohan. Kiáltások, szitkok repülnek, zsvaj és felfordulás. Uganda, vagy Palesztina? Ez a kérdés lázítja a vezér ellen a tömeget. A vihar növekszik s egyszerre csak felharsan a kiáltás: „Áruló!”

Az anya ott ül az egyik széksorban s alig bírja türtőztetni magát. Megtörve, tétova szemmel nézi a forrongó tömeget s torkát könnyek fojtogatják. Fel akar állni, de körültolongják. Kiáltani akar, fia segítségére szeretne sietni, de csak suttozni tud: „Kedves, jó Dóri!”

Csakhamar fia mellett van. Herzl lázasan fekszik a mellékteremben s nehezen lélezző mellére hideg borogatásokat raknak. „Kedves, jó Dórikám”, suttozza az anyja. — Érverése rendetlen, szíve gyenge, az orvosok komoly arccal csóválják a fejüket.

Edlach.

Füledt nyári nap. A betegszobát kámforszag tölti be. A leeresztett függönyök mögött, a félhomályban sűrögnek az orvosok. Szemben az ablakkal fekszik az ágyon a beteg. Szeme félig hunyva, nyugtalanul hánykodik, rázza a láz és a köhögési rohamok. A szívgyöngöseséghez tüdőgyulladás járult.

Az orvosok éjjel-nappal virrasztanak.

Injekciókkal próbálják meghosszabbítani a kialvó életet.

„Levegőt... levegőt...!”

Valaki felhúzza a függönyt és kinyitja az ablakot. A szobába világosság áramlik. Alkonyodik...

A beteg halkan suttog: „Anyám, anyám... fogom-e még látni?”

„Nemsokára itt lesz”, nyugtatja meg az ápolónő, de a beteg egyre nyugtalanabb lesz.

„Ad loca! Ad loca!” kiált fel hirtelen lázában.

Időnként vért köp. Fáradtan felnyitja szemét és halálos bágyadsággal mondja: „A vérem, nem gondoltam, hogy ilyen könnyen fogom odaadni.”

Félálomba merül.

Hirtelen kinyílik az ajtó s a beteg felriad.

„Az anyám jött. Az anyám!”

Az anya megáll a küszöbön, mintha villám érte volna. De nyomban összeszedi magát s lassan az ágyhoz lép.

„Kedves, jó gyermekem”, mondja csendes, szelid mosollyal.

A beteg, aki már összekuporodva, fásultan feküdt, most erőteljesen

felemelkedik az ágyról, messze kinyújtja karját, átöleli anyját, simogatja s csókolja vértelen ajkaival, mint egy beteg gyermek.

„Szép tőled, anyám, hogy eljöttél. Pompás színben vagy. En kevésbé... de nem baj. Már nem tart soká... Most ereddj, egy kicsit pihenni fogok.”

*

Rövid idő múlva ismét a szobába hívják az anyát.
Az ágyon már csak egy holttest feküdt.

Peterdi Andor:

A hegyi levegő

Reb Fleiszig immár a pátriárkák korát éli egyik alföldi városkában, ahol bizony a kánikula beálltával poros, fojtó a levegő s az öreg ember szaporábban köhög, a tüdő is nehezebben cserélgeti az éltető levegőt.

Egyszóval Fleiszig bácsi fulladozott s arra a könnyelmű elhatározásra jutott, hogy az orvossal alaposan megvizsgálta magát s megfogadja tanácsát, mert — úgy gondolta —, hogy az ember még ebben a rossz világban is ráér meghalni. Mert az élet, ha nem is mennyei boldogság manapság, de a világ mégis csak szép. Öröm megérni a madárdalos reggelt, belepislogatni az aranyos, tündöklő napfelkeltében, nézni a messze szétterülő vetéseket, lombos fákat, este meg a csillagos égboltra fölbámulni s úgy magunkban üzenetet váltani a hatalmas Teremtővel, aki mindezeket a csodákat megteremtette az emberek ámulatára és gyönyörére.

Reb Fleiszig ezeket gondolta el, mialatt elhatározta, hogy elmegy az orvoshoz. Még aznap délután eltipegett az orvosához:

— Baj van doktor úr! Nem kapok levegőt, — panaszkolta, miközben úgy nézett rá, mint a pihegő, beteg madár, amely már nem fél embertől s túri, hogy emberkéz simogatja, dajkálja.

Fleiszig bácsi se félt az orvostól most, pedig hosszú nyúlt élete során nem volt valami épületes véleménye az orvosokról. De ha az ember nem kap levegőt, az már nem tréfa és talán mégis tudnak ezek a doktorok valamit.

S Fleiszig bácsi felfüggesztette rossz véleményét róluk.

— No, Fleiszig bácsi, vetközzön le. Alaposan meg akarom magát vizsgálni...

És Fleiszig bácsi levette a kabátját, mellényét.

Az inget is, — nógatta az orvos.

Erre lehajította az inget is magáról.

— Hány éves Fleiszig bácsi?

— Jó órában mondvá, hetvenhat. Bis Hundertzwanzig...

— No, még mindig huszonnégy esztendő hiányzik a százhoz, — évődik vele az orvos.

— Azért jöttem ide, mert ha Isten is úgy akarja, meg akarnám érni a százhuszat is.

Majd így folytatta Izrael öreg fia, akit még betegségében sem hagyta el rózsaszínű optimizmusa:

— Igen, jó doktor úr, ha már megszülettem és átvágtam magam az élet nehézségein, eltartottam a családomat, fölneveltem a gyermekeimet, most amikor már pihenhetek, most menjek el?!... Nem, kedves jó doktor úr, én most „dafke” még élni akarok s úgy érzem, hogy az Örökkévaló Istenem is azon a véleményen van...

— Igaza van Fleiszig bácsi!... Maga megérdemli, hogy öreg napjai soká tartsanak.

Közben alaposan vizsgálgatta, kopogtatta a melle és szíve tájékát, hallgatja a szívverését, mély lélegzeteket vétet vele, előveszi az óráját s pulzusát fogja, számolgatja az érverést. Alapos vizsgálás után kimondja a szentenciát:

— Nincs semmi baj, Fleiszig bácsi! . . . Magának nem kell egyéb, mint levegőváltás, mégpedig hegyi levegőre van szüksége.

— Hegyi levegőre?! — kérdőn néz orvosa szemébe. — hol veszek én itt hegyi levegőt? ! . . .

— Hát bizony itt nem is kaphat olyat, de el kell utaznia Tirolba vagy Svájcba, vagy a Tátrába kis időre, Ott azután rendbe jön.

— Irja föl nekem doktorkám, hogy hová utazzam, mert én ezeket a neveket elfelejttem.

A doktor feírta a neveket a receptere s még az Alpeseket is hozzáírta.

Azután felöltözött, megfizette az orvos díját s hazaballagott, hogy megtanácskozza a családdal az elutazást.

Otthon már várták Fleiszig bácsit. Amikor benyitott az egész familia közrefogta, hogy megtudják, mit mondott az orvos.

— Nincs semmi baj — szolt Fleiszig bácsi. — Csak el kell utaznom. Hegyi levegőt rendelt az orvos. Itt fölírtá, hogy hova kell utaznom.

A cédula kézről-kézre jár. Mindenki fennhangon olvassa: Tirol, Tátra vagy Alpesek, néhány hétre, a korai ősz beálltáig.

— El fogsz utazni — szolt az asszonyleánya. — Rád fér egy kis nyaralás. Én majd veled utazom.

— Ha muszáj, muszáj — bölintott Fleiszig bácsi. — Holnap utazunk, mert itt most nagy a meleg s kevés a levegő.

A családi konferencia amellet döntött, hogy a tiroli hegyekbe fog utazni Fleiszig bácsi. Eleget küszködött, dolgozott, kuporgatott hosszú életén át. Élete alkonyán megérdemli ezt a kis nyaralást.

Másnap már el is utaztak: Fleiszig papa a leányával.

Az utazás keserves volt.

Az izzó melegben, mintha kemencévé vált volna a vasuti kocsi. Dacára, hogy nyitott ablakok mellett utaztak, tűrhetetlen volt a meleg. De a gondolat, hogy nagy hegyek felé tart velük a vonat, vigasztalta őket és könnyebben tűrték a szenvedést.

Másfélnapi utazás után végre kiszálltak egy kis állomáson. Innen autón mentek az érkezők a tiroli hegyi falvakba.

Fleiszig bácsit is betessékelték egyik autóba s leányával együtt vágattak a kanyargós hegyiutakon.

— Mintha kicserélték volna, — mondja megkönnyebbülten Fleiszig bácsi. — Már nem is fulladozom.

És amint egyre följebb haladnak, , annál könnyebbnek és fiatalabbnak érezte magát.

— Tudod, Fánikám, husz évvel fiatalabbnak érzem magam. Most már gyalog is fel tudnék ide menni. Én úgy éljek! . . .

Fleiszig bácsi jókedvű, beszédes ember lett, s csodálattal bámulta a magasságokból a kies völgyeket.

Végre beérkeztek a kis hegyi faluba. Az autó megállt a kis vendégfogadó előtt s ők kiszálltak.

Senki sem várta őket, senki sem fogadta őket. Egy darabig csak álltak s aztán bementek a vendéglőbe.

Persze, hogy első szavuk az volt, hogy megkérdezzék, hogy hol lehetne itt egy jóra való zsidó családnál megtelepedni?

A vendéglős csak nézi a jövevényeket s tiroli németséggel így szol:

— Itt nem laknak zsidók. Itt csak jóra való keresztények laknak . . .

Fleiszig bácsi csak csodálkozott; ott álltak szomorúan és tanácssta-

lanul. Most mit tegyenek, hová forduljanak, hol hajtsák le estére fáradt fejüket. A vendéglős azt tanácsolta, hogy az éjszakát töltsék ott s reggel fogadjanak autót s menjenek le az állomáshoz s utazzanak másfelé, ahol zsidók is laknak.

Fleiszig bácsi, mit tehetett egyebet, ott maradt. Megevett egy kis sajtot kenyérrel, imádkozott és lefeküdt.

Sokáig nem tudott elaludni és sehogyse ment a fejébe, hogy ilyen nagy magasságban, ennyire közel az Istenhez, ne akadjon legalább egy zsidó család.

— Fánikám, — szólt végül szomorúan — hegyi levegő az van itt, de zsidó az nincs itt. Már pedig nekem mind a kettő kell ahhoz, hogy meggyógyuljak.

És másnap reggel elutaztak.

Megint kocsi állt meg a vendégfogadó előtt. Fleiszig bácsi köpenyébe burkolva, meleg gyapju sállal a nyakán, ott várta a kocsi mellett amíg a podgyását elhelyezik. Közben tépelődött. Most aztán hová és merre vegye az útját? Micsoda világ ez itt a csodaszép hegyi tájon, hogy zsidó errefelé nem él. Talán, mert templomot nem lehet itt építeni? Vagy nincs itt semmi megélhetés? De hiszen egész falucskák vannak itt és szép kis kápolnák. Éppúgy építhettek volna zsinagógát is. Vannak itt sziklakövek, vannak gerendáknak való szálfák, tető cserepeket meg fel lehetne fuvarozni.

És sehogysem értette, hogy itt nincs se zsidó, se templom. Majd pedig még az is átvillant az agyán, hogy bizony a fecskék mindenütt rakhatnak fészket. Itt is mennyi csicsereg az eresz alatt. Vigan röpködnek s a reggeli nap szivárványosan ragyog szárnyaikon.

S míg így tündődött, már föl is rakták a podgyászt a kocsira, őt is felsegítette a fuvaros s eldöcögtek a kanyargos hegyiúton.

— Hova megyünk most? — szólt a tiroli emberhez, miután már jó ideig baktattak.

A tiroli hátra se vetette a fejét s úgy felelt hátra Fleiszig bácsihoz, aki szomorúan gubbasztott Fanika mellett a hátsó ülésen.

— Zu der Station.

Az a kis hegyi állomás messze feküdt lent az egyik hegy lábánál. Eltartott egy jó órát, amig odaértek.

A kocsiról újra lepakkoltak, kifizették a fuvart s most már Fanika nem tudta, hogy mitévő legyen? Hova váltsa meg a bilétát. Hiszen nem ismerte ezt a világot itt, sose járt erre. Mégis, bár tanácstalanul odament a pénztárhoz s így szólt az ott foglalatосkodó vasuti pénztároshoz.

— Kérem, én olyan helyre szeretnék utazni, ahol zsidók is laknak, jámbor zsidók. Az apámmal vagyok, aki hegyi levegőre szorul. Van itt valahol olyan falu, ahol zsidók is vannak?

A pénztáros kinézett a nyitott kis ablakon s mosolyogva szólt.

— Zsidók bizony itt errefelé nemigen vannak. De váltsanak jegyet két-három állomásig s ott inkább fognak zsidókra akadni.

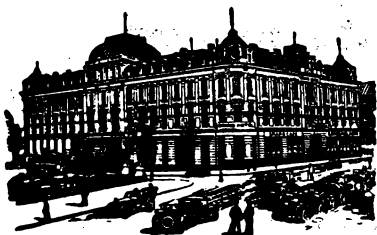
És Fleiszig bácsi felülván a vonatra egyre lejjebb került ama lapályok felé, ahol meleg és sűrű volt a levegő, nem úgy mint a hegyeken.

Ott találtak zsidót is, zsinagógát is.

Fleiszig bácsi azonban harmadnapon mégis csak hazautazott.

— Mi az, — szólították meg ismerősei — ilyen hamar?

— A hegyen, ahol jó volt a levegő, nem volt zsidó. Ahol volt zsidó, ott csakolyan levegő volt mint itthon. Ha már olyan jó levegőt, ahol zsidó is él, nem kaphatok, inkább vagyok otthon a melegben, mint idegenben. Azért ne féljeteк, így is addig fogok élni, meddig a Mindenható kegyelme akarja...

BUCAREST GRAND-HOTEL

„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább,
legkényelmesebb és legolcsóbb szál-
lodája. Szobák 130 Lei-től.

EZÜST

disztárgyak,
evőeszközök
a legolcsóbb árban

Schleifer

ezüst-
áruüzem

lakatában, Ardrassy-ut 33. (Nagy-
mező-u. sarok) Üzem: Kazinczy-u. 10.

Telefon: 43—5—28

Használt ezüsttárgyakat és régi ezüst-
pénzemekeket a legmagasabb áron veszünk

Ami a szülőket
legjobban érdekli!

Leány- és fiúruha,

Leány- és fiúkabát

Litzmann Irma

Bpest. VI. Király-u. 18.

Prima hús, hizlalt baromfi

legolcsóbb napi árban

REICH JÓZSEF

כשר *mészárszékében*

VI., Hegedűs Sándor-utca 17. szám

Hunyady-téri csarnokkal szemben

Pontos kiszolgálás. ————— Telefon: 29-1-10.

GEDULDIGER HUGÓ

BÉLYEGZŐGYÁRA

BUDAPEST, VI.,

Vilmos császár ut 17.

Telefon: 2 2 - 8 - 9 5

FURNÉROK

keményre enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII., Kazinczy-u. 22.

☞ Telefon: 42-6-97 ☞

KNAPP MIKSA

képe-ített szűcsmester

Szűcs és szőrmeáru üzlete:

BUDAPEST, VI.,

Nagymező-utca 14. szám.

TELEFON: 20-4-53

Szőrme, bundák, boák nagy vá-
lasztékban. Alakítások, javítások
jutányos áron készülnek.

Nyári megóvást felelősséggel vállalunk.

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Gerő László.

Klein S. könyvnyomdája, Budapest, VI. Lovag-utca 14. Tel.: 107—12.

Országos Rabbikepző - Zsidó Egyetem Könyvtára